

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

**Geografia karania. Obraz statystyczny spójności
stosowania sankcji karnych**

**Joanna Klimczak, dr Marek Marczewski,
dr Paweł Ostaszewski, Paulina Sidor,
dr Justyna Włodarczyk-Madejska**

Prawo karne i kryminologia

Warszawa 2020

Spis treści

Wstęp	5
1. Struktura skazań nieprawomocnych w Polsce w latach 2002–2018	9
1.1. Osądzenia i skazania za wszystkie przestępstwa w sądach rejonowych	9
1.2. Udział w bójce lub pobiciu (art. 158 § 1 k.k.)	13
1.3. Prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego (art. 178a § 1 k.k.)	15
1.4. Uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego (art. 209 k.k.)	16
1.5. Kradzież cudzej rzeczy ruchomej (art. 278 § 1 k.k.)	18
1.6. Oszustwo (art. 286 k.k.)	20
1.7. Posiadanie narkotyków (art. 62 u.p.n.)	21
2. Struktura skazań w sądach rejonowych w 2018 r.	25
2.1. Struktura skazań w poszczególnych sądach rejonowych	25
2.2. Struktura skazań w poszczególnych okręgach sądowych	27
2.2.1. Przestępstwo z art. 158 § 1 k.k.	28
2.2.2. Przestępstwo z art. 178a § 1 k.k.	31
2.2.3. Przestępstwo z art. 209 k.k.	33
2.2.4. Przestępstwo z art. 278 § 1 k.k.	35
2.2.5. Przestępstwo z art. 286 k.k.	37
2.2.6. Przestępstwo z art. 62 u.p.n.	39
2.3. Wzory karania w poszczególnych okręgach sądowych	41
3. Surowość kar w poszczególnych sądach rejonowych w 2018 r.	45
3.1. Indeks surowości karania za wszystkie przestępstwa w sądach rejonowych	48
3.2. Indeks surowości karania za przestępstwo udział w bójce lub pobiciu (art. 158 § 1 k.k.)	52
3.3. Indeks surowości karania za przestępstwo prowadzenia pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości (art. 178a § 1 k.k.)	54
3.4. Indeks surowości karania za przestępstwo uchylenia się od obowiązku alimentacji (art. 209 k.k.)	56
3.5. Indeks surowości karania za przestępstwo kradzieży cudzej rzeczy ruchomej (art. 278 § 1 k.k.)	57
3.6. Indeks surowości karania za przestępstwo oszustwa (art. 286 k.k.)	59
3.7. Indeks surowości karania za przestępstwo posiadania narkotyków (art. 62 u.p.n.)	60

4 SPIS TREŚCI

4. Zróżnicowanie karania w wybranych kategoriach sądów rejonowych	63
4.1. Opis wskaźników przyjętych do analizy	64
4.2. Struktura kar za wszystkie przestępstwa w sądach rejonowych i wskaźniki wielkości sądu, wielkości miejscowości i obciążenia sędziów	66
4.3. Struktura kar za poszczególne przestępstwa	68
4.4. Korelacje	74
Podsumowanie	77

Wstęp

Pierwsze badanie dotyczące spójności kar orzekanych w poszczególnych okręgach sądowych za wybrane, reprezentatywne rodzaje przestępstw zostało zrealizowane w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości w 2014 r.¹ Objęło ono dane o prawomocnych skazaniach z 2011 r. i ujawniło ogromne i niezrozumiałe rozbieżności w orzecznictwie karnym między okręgami sądowymi. Problem tych rozbieżności poddany został wnikliwej analizie, także w toku różnych prac legislacyjnych. Wydaje się jednak, że wymaga on stałej obserwacji. Niniejsze opracowanie jest właśnie odpowiedzią na taką potrzebę. Jego celem zaś jest sprawdzenie, na ile dokonane od poprzedniej analizy zmiany w prawie karnym materialnym, procesowym oraz ustrojowym, dotyczącym sądów i prokuratury, ograniczyły takie rozbieżności.

Najistotniejszą zmianą prawną, która istotnie wpłynęła w ostatnich latach na strukturę orzekanych w Polsce kar, było wprowadzenie ustawy z 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw², a zwłaszcza sformułowana w niej modyfikacja przesłanek stosowania warunkowego zawieszenia wykonania kary i poszerzenie możliwości stosowania kar nieizolacyjnych.

Niniejsze opracowanie obejmuje analizę danych statystycznych dotyczących struktury skazań za przestępstwa osądzone w sądach rejonowych w 2018 r. Odmienne niż w przywoływanym wyżej opracowaniu B. Gruszczyńskiej, M. Marczewskiego i P. Ostaszewskiego, zdecydowaliśmy się na analizę danych o skazaniach nieprawomocnych udostępnianych przez Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej Departamentu Strategii i Funduszy Europejskich Ministerstwa Sprawiedliwości w sprawozdaniu statystycznym MS-S6r. Dane te, w odróżnieniu od danych o skazaniach prawomocnych opracowywanych na podstawie informacji Krajowego Rejestru Karnego, umożliwiają prezentację w podziale na poszczególne sądy. Analizie poddano dane dotyczące osądzeń i skazań ogółem w sądach rejonowych oraz dane dotyczące osądzeń i skazań za sześć wybranych przestępstw:

- udział w bójce lub pobiciu – art. 158 § 1 Kodeksu karnego³,
- prowadzenie pojazdu mechanicznego w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego – art. 178a § 1 k.k.,

¹ Por. B. Gruszczyńska, M. Marczewski, P. Ostaszewski, *Spójność karania. Obraz statystyczny stosowania sankcji karnych w poszczególnych okręgach sądowych*, „Prawo w Działaniu” 2014, nr 19.

² Dz.U. poz. 396.

³ Ustawa z 6.06.1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1444), dalej: k.k.

- uchylenie się od obowiązku alimentacji – art. 209 k.k.,
- kradzież cudzej rzeczy ruchomej – art. 278 § 1 k.k.,
- oszustwo – art. 286 k.k.,
- posiadanie narkotyków – art. 62 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii⁴.

Katalog wybranych przestępstw uległ więc rozszerzeniu, w porównaniu do przywoływanego projektu „Spójność karania”, jednak kryteria doboru pozostały te same:

Wymienione przestępstwa wybrano ze względu na trzy kryteria. Po pierwsze, analizy statystyczne wymagają pewnej minimalnej liczby obserwacji, a więc konieczne było wybranie przestępstw, ze stosunkowo dużą liczbą skazań. Po drugie, istniało uzasadnione podejrzenie, że w stanach faktycznych stojących za każdym z tego rodzaju czynów wystąpią relatywnie niewielkie rozbieżności (np. przebieg i okoliczności bezwypadkowego prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu lub środka odurzającego będzie bardzo podobny dla wszystkich przypadków). Uzasadnione było zatem przypuszczenie, że kary orzekane za takie przestępstwa w poszczególnych okręgach sądowych również powinny się cechować niewielkimi rozbieżnościami. Po trzecie zaś, nie bez znaczenia był również fakt, że orzekane są za te czyny wszystkie rodzaje kar zasadniczych, a nie np. tylko kara pozbawienia wolności, co pozwala na porównania ich struktury między poszczególnymi okręgami.

Należy mieć jednak na uwadze, że wszystkie wymienione kryteria nie rozwiązują podstawowego problemu tego typu kryminologicznych analiz statystycznych, że każde przestępstwo jest inne, a ta sama kara może mieć diametralnie różne znaczenie dla dwóch skazanych na nią osób. Ponadto trzeba również pamiętać, że rozpatrywane przestępstwa różnią się między sobą pod względem ustawowego zagrożenia karą oraz, że analizowane dane nie uwzględniały informacji o zastosowaniu np. nadzwyczajnego złagodzenia kary lub przepisów o recydywie. Tym samym w interpretacji wyników analiz prowadzonych w następnych rozdziałach opracowania należy zachować szczególną ostrożność, gdyż prezentują one z konieczności uproszczony obraz złożonych zjawisk społecznych⁵.

Odmienne od poprzedniego projektu badawczego, nie skupiliśmy się tutaj jedynie na różnicach między poszczególnymi okręgami sądowymi, a staraliśmy się również porównać kary orzekane w poszczególnych sądach rejonowych. Oczywiście prezentacja szczegółowych danych dla 318 sądów rejonowych nie jest możliwa w najprostszej tabelarycznej czy graficznej formie. Niezbędny był więc wybór stosownych przekształceń i form prezentacji. Analizie poddano dane o skazaniach na tak zwane kary zasadnicze (grzywnę samoistną, ograniczenie wolności, pozbawienie wolności – z warunkowym zawieszeniem i bez zawieszenia wykonania oraz tak zwaną karę mieszaną⁶, orzekaną od 2015 r.). Nie uwzględniano danych o orzeka-

⁴ Ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 852 ze zm.), dalej: u.p.n.

⁵ B. Gruszczyńska, M. Marczewski, P. Ostaszewski, *Spójność karania...*, s. 42–43.

⁶ Kara mieszana została wprowadzona do polskiego Kodeksu karnego przywoływaną wyżej ustawą z 20.02.2015 r., która weszła w życie 1 lipca 2015 r. W opracowaniu używamy nazwy wykorzystywanej w sprawozdaniach statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości, jednak należy odnotować, że innymi wykorzystywanymi w jej miejsce określeniami jest np. kara kombinowana lub sekwencja kar. Por. B. Czarnecka-Działuk, *Kary kombinowane – kary pozbawienia wolności i kary ograniczenia wolności orzekane na podstawie art. 37b k.k. Zagadnienia teoretyczne i praktyka orzecznicza*, raport publikowany w portalu Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości na stronie internetowej: <https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/IWS-Czarnecka-Dzialuk-B.-Kary-kombinowane-kary-pozbawienia-wolno%C5%9Bci.pdf> [dostęp 10.04.2020]. Ze względu na

nych środkach karnych, gdyż orzeka się ich mało i przez to trudno je porównać w podziale na poszczególne przestępstwa. Za wybrane do analizy przestępstwa nie były orzekane kary 25 lat pozbawienia wolności i dożywotniego pozbawienia wolności. Dla celów badania niezbędne było sporządzenie bazy danych, na której następnie przeprowadzono prezentowane w następnych rozdziałach grupowania oraz analizy statystyczne.

Opracowanie podzielone jest na cztery rozdziały. Pierwszy, wprowadzający do bardziej szczegółowych analiz, prezentuje podstawowe dane statystyczne dotyczące struktury osądzeń i skazań za wybrane przestępstwa we wszystkich sądach rejonowych w latach 2002–2018. Rozdział drugi przedstawia zróżnicowanie struktury skazań w sądach rejonowych w 2018 r. Trzeci rozdział to próba zobrazowania problemu surowości kar wymierzanych za analizowane przestępstwa w poszczególnych sądach, okręgach i apelacjach sądowych w postaci sumarycznego indeksu surowości. Rozdział czwarty przedstawia zaś wyniki klasyfikacji rozpatrywanych sądów oraz struktury i surowości wymierzanych w nich kar.

1. Struktura skazań nieprawomocnych w Polsce w latach 2002–2018

Jako wprowadzenie do prezentowanych w dalszych częściach opracowania analiz zróżnicowania kar wymierzanych w poszczególnych sądach za określone czyny, w tym miejscu przedstawione zostaną zbiorcze zestawienia dotyczące struktury osądzeń i skazań w latach 2002–2018 dla ogółu przestępstw w sądach rejonowych oraz dla sześciu wybranych przestępstw (z art. 158 § 1 k.k., z art. 178a § 1 k.k., z art. 209 k.k., z art. 278 § 1 k.k., z art. 286 k.k., z art. 62 u.p.n.). Przedstawimy również dane statystyczne dotyczące umorzeń postępowań, uniewinnień oraz skazań w trybach konsensualnych – z artykułów 335 § 1 Kodeksu postępowania karnego⁷ oraz 387 § 1 k.p.k.⁸ dla wskazanych przestępstw.

Wszystkie dane dotyczą osób osądzonych w pierwszej instancji w latach 2002–2018 przez sądy rejonowe oraz sądy grodzkie (łącznie). Prezentowane w tym rozdziale zestawienia ukazują więc ogólną dynamikę liczby osób osądzonych i skazanych za rozpatrywane przestępstwa w Polsce. Dla porównania zostaną również zamieszczone dane dotyczące skazań prawomocnych w sądach rejonowych, jednak dostępne w tym zakresie dane umożliwiają jedynie prezentację ogólnej liczby i struktury skazań w sądach rejonowych, bez wyróżnienia poszczególnych przestępstw.

1.1. Osądzania i skazania za wszystkie przestępstwa w sądach rejonowych

Analizując strukturę osądzeń i skazań na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat, przede wszystkim warto zwrócić uwagę na stopniowy, systematyczny spadek ogólnych liczb w tych kategoriach. Porównując pierwszy analizowany rok (2002) z ostatnim (2018), widać, że liczba skazań zmniejszyła się o blisko 200 000. Warto przy tym zauważyć, że to rok kolejny – 2003 charakteryzuje się największą liczbą skazań w analizowanym okresie i jest ona wyższa od tej z 2018 roku o ponad 320 000 skazań. Spadek liczby skazań jest więc bardzo znaczący.

⁷ Ustawa z 6.06.1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 30 ze zm.), dalej: k.p.k. Art. 335 § 1 k.p.k. dotyczy wniosku o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy.

⁸ Art. 387 § 1 k.p.k. dotyczy wniosku oskarżone o skazanie bez przeprowadzenia postępowania dowodowego.

Analogicznie wyglądają różnice w przypadku liczby osądzeń. Porównanie pierwszego analizowanego roku z ostatnim daje różnicę ponad 215 000.

Odsetek uniewinnień wśród ogółu osądzeń nie zmienił się na przestrzeni analizowanych lat i niezmiennie utrzymuje się na poziomie około 2,5%. Nieznacznie zwiększył się natomiast udział umorzeń postępowania z 7,6% w 2002 r. do maksymalnej wartości 13,5 w 2016 r. (w roku 2018 odsetek ten był nieco niższy i wyniósł 12,5%). W tym miejscu warto zaznaczyć, że w tej kategorii zostało uwzględnione zarówno warunkowe umorzenie postępowania, jak i umorzenie postępowania w wyniku zastosowania art. 11 § 1 k.p.k.⁹ oraz art. 17 § 1 k.p.k.¹⁰ (np. umorzenie postępowania z uwagi na przedawnienie karalności czynu, śmierć oskarżonego, znikomą społeczną szkodliwość czynu i inne). Analizie poddane zostały również skazania w wyniku uwzględnienia wniosku z art. 335 § 1 i art. 387 § 1 k.p.k. Odsetek skazań tego typu wśród ogółu skazań na przestrzeni lat 2009–2018 oscylował w granicach 50–55%. Wyjątkiem są dwa ostatnie lata (2017 i 2018), w których odsetek ten był niższy i wyniósł odpowiednio 42,5% i 35,7%.

Tabela 1. Struktura osądzeń w sądach rejonowych (wszystkie przestępstwa) w latach 2002–2018.

Rok	Osądzona ogółem	Skazania ogółem	Umorzenia*	%**	Uniewinnienie	%**	Skazani w wyniku uwzględnienia wniosku z art.:		
							335 § 1 k.p.k.***	387 § 1 k.p.k.	%***
2002	522 921	455 820	39 490	7,6	11 497	2,2	b.d.	b.d.	b.d.
2003	668 086	588 316	63 520	9,5	13 794	2,1	b.d.	b.d.	b.d.
2004	555 011	492 195	48 754	8,8	12 691	2,3	b.d.	b.d.	b.d.
2005	569 761	508 269	47 635	8,4	12 781	2,2	b.d.	b.d.	b.d.
2006	525 653	470 763	41 744	7,9	12 248	2,3	b.d.	b.d.	b.d.
2007	505 828	452 690	40 670	8,0	11 646	2,3	b.d.	b.d.	b.d.
2008	464 046	410 890	40 392	8,7	11 895	2,6	b.d.	b.d.	b.d.
2009	460 208	410 269	38 100	8,3	11 161	2,4	174 003	34 819	50,9
2010	462 815	412 930	38 880	8,4	10 374	2,2	192 363	40 179	56,3
2011	469 088	416 637	41 727	8,9	10 120	2,2	189 546	41 882	55,5
2012	451 970	397 822	44 325	9,8	9823	2,2	178 770	41 460	55,4

⁹ Art. 11. § 1. Postępowanie w sprawie o występki, zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 5, można umorzyć, jeżeli orzeczenie wobec oskarżonego kary byłoby oczywiście niecelowe ze względu na rodzaj i wysokość kary prawomocnie orzeczonej za inne przestępstwo, a interes pokrzywdzonego temu się nie sprzeciwia.

¹⁰ Art. 17. § 1. Nie wszczyna się postępowania, a wszczęte umarza, gdy: 1) czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia; 2) czyn nie zawiera znamion czynu zabronionego albo ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia przestępstwa; 3) społeczna szkodliwość czynu jest znikoma; 4) ustawa stanowi, że sprawca nie podlega karze; 5) oskarżony zmarł; 6) nastąpiło przedawnienie karalności; 7) postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby zostało prawomocnie zakończone albo wcześniej wszczęte toczy się; 8) sprawca nie podlega orzecznictwu polskich sądów karnych; 9) brak skargi uprawnionego oskarżyciela; 10) brak wymaganego zezwolenia na ściganie lub wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej, chyba że ustawa stanowi inaczej; 11) zachodzi inna okoliczność wyłączająca ściganie.

2013	403 202	349 919	43 292	10,7	9379	2,3	149 167	38 920	53,8
2014	348 676	299 984	39 633	11,4	8533	2,4	120 770	36 084	52,3
2015	320 513	271 630	39 867	12,4	8349	2,6	117 357	29 236	54,0
2016	313 313	262 814	42 141	13,5	7847	2,5	125 170	19 472	55,0
2017	291 881	245 378	38 810	13,3	7132	2,4	83 917	20 379	42,5
2018	307 616	261 398	38 588	12,5	6991	2,3	73 267	20 138	35,7

* Uwzględniono warunkowe umorzenie postępowania oraz inne umorzenia postępowania.

** Odsetek umorzeń oraz uniewinnień wśród ogółu osądzeń.

*** Odsetek skazań z art. 335 § 1 k.p.k. oraz art.387 § 1 k.p.k. wśród ogółu skazań.

**** W danych statystycznych za lata 2015–2018 podawane są łącznie informacje z art. 335 § 1 i 2 k.p.k.

Struktura kar orzekanych nieprawomocnymi wyrokami w sądach rejonowych istotnie zmieniła się na przestrzeni szesnastu analizowanych lat, przede wszystkim w konsekwencji wspomnianej wyżej nowelizacji Kodeksu karnego, uchwalonej w lutym 2015 r., a obowiązującej od 1 lipca 2015 r. Kara izolacyjna bezwzględnie pozbawianie wolności w całym okresie była orzekana najrzadziej spośród wszystkich kar, ale jej udział systematycznie wzrastał – o około 10 punktów procentowych podczas analizowanych 16 lat. Do 2015 r. najczęściej wymierzaną karą była kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. W kulminacyjnym momencie stanowiła ona 61% wszystkich skazań. W ostatnim analizowanym roku jej odsetek wobec ogółu skazań spadł poniżej 20%. Zwiększyła się także częstość orzekania kary ograniczenia wolności oraz kary grzywny.

W przypadku orzeczeń prawomocnych w sądach rejonowych, liczba skazań kształtowała się na podobnym poziomie jak wyroki nieprawomocne. Różnica między nimi wahała się w zależności od roku, natomiast średnio rocznie liczba skazań nieprawomocnych była większa o około 3000 (dane za lata 2004–2018). Struktura skazań nieprawomocnych i prawomocnych również jest podobna. Niezmiennie, do 2015 r., najczęściej orzekaną karą było pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania. W ostatnich trzech analizowanych latach częściej orzekało się bezwzględną karę pozbawienia wolności (od 2004 r. zyskała prawie 9 punktów procentowych), a także kary wolnościowe – ograniczenie wolności (wzrost o prawie 15 punktów procentowych) i grzywnę (wzrost o 11 punktów procentowych).

Tabela 2. Struktura skazań nieprawomocnych w sądach rejonowych (wszystkie przestępstwa) w latach 2002–2018.

Rok	Skazania ogółem	Bezwzględne pozbawienie wolności	%*	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	%*	Ograniczenie wolności	%*	Grzywna samoistna	%*	Kara mieszana
2002	455 820	38 368	8,4	251 756	55,2	54 371	11,9	109 283	24,0	brak
2003	588 316	40 854	6,9	309 970	52,7	87 921	14,9	147 822	25,1	brak
2004	492 195	43 264	8,8	272 552	55,4	72 243	14,7	103 558	21,0	brak
2005	508 269	42 324	8,3	297 545	58,5	69 514	13,7	98 732	19,4	brak
2006	470 763	41 510	8,8	280 319	59,5	60 105	12,8	88 698	18,8	brak
2007	452 690	41 550	9,2	276 034	61,0	49 700	11,0	85 249	18,8	brak
2008	410 890	36 067	8,8	247 727	60,3	40 774	9,9	86 235	21,0	brak
2009	410 269	37 667	9,2	242 291	59,1	44 014	10,7	86 225	21,0	brak
2010	412 930	37 078	9,0	241 691	58,5	48 723	11,8	85 376	20,7	brak
2011	416 637	40 084	9,6	237 234	56,9	50 330	12,1	88 907	21,3	brak
2012	397 822	39 961	10,0	219 716	55,2	51 097	12,8	86 270	21,7	brak
2013	349 919	37 692	10,8	190 128	54,3	47 014	13,4	74 971	21,4	brak
2014	299 984	36 477	12,2	169 808	56,6	34 087	11,4	59 345	19,8	brak
2015	271 630	36 315	13,4	135 984	50,1	36 781	13,5	61 683	22,7	729
2016	262 814	41 762	15,9	68 614	26,1	60 731	23,1	87 978	33,5	3542
2017	245 378	46 112	18,8	54 001	22,0	57 913	23,6	83 838	34,2	3341
2018	261 398	46 894	17,9	50 319	19,2	80 083	30,6	81 037	21,0	2902

* Odsetek poszczególnych kar wśród ogółu skazań.

Tabela 3. Struktura skazań prawomocnych w sądach rejonowych (wszystkie przestępstwa) w latach 2002–2018.

Rok	Skazania ogółem	Bezwzględne pozbawienie wolności	%*	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	%*	Ograniczenie wolności	%*	Grzywna samoistna	%*	Kara mieszana
2002	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	brak
2003	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	brak
2004	504 665	43 887	8,7	275 028	54,5	71 829	14,2	111 359	22,1	brak
2005	497 682	39 308	7,9	288 762	58,0	67 193	13,5	100 908	20,3	brak
2006	456 874	38 903	8,5	270 400	59,2	57 858	12,7	88 310	19,3	brak
2007	421 571	34 992	8,3	255 244	60,5	47 056	11,2	82 888	19,7	brak
2008	414 581	35 308	8,5	248 103	59,8	40 606	9,8	88 879	21,4	brak
2009	409 008	34 853	8,5	241 040	58,9	43 482	10,6	88 125	21,5	brak
2010	426 095	36 366	8,5	247 811	58,2	49 656	11,7	92 192	21,6	brak
2011	416 112	37 610	9,0	235 460	56,6	49 570	11,9	93 345	22,4	brak
2012	400 937	38 291	9,6	220 755	55,1	50 694	12,6	91 132	22,7	brak
2013	346 008	36 491	10,5	191 677	55,4	41 241	11,9	76 573	22,1	brak

2014	289 166	32 883	11,4	160 372	55,5	32 975	11,4	62 926	21,8	brak
2015	253 396	31 212	12,3	129 507	51,1	31 056	12,3	61 245	24,2	368
2016	282 246	40 479	14,3	78 088	27,7	61 667	21,8	98 486	34,9	3511
2017	234 973	41 524	17,7	51 819	22,1	53 770	22,9	84 471	35,9	3361
2018	269 258	46 340	17,2	51 517	19,1	78 053	29,0	90 176	33,5	3160

* Odsetek poszczególnych kar wśród ogółu skazań.

1.2. Udział w bójce lub pobiciu (art. 158 § 1 k.k.)

Liczba skazań za udział w bójce lub pobiciu na przestrzeni ostatnich 16 lat systematycznie spada, co jest efektem znacznego zmniejszenia się liczby przestępstw z tego artykułu¹¹ (z 12 916 w 2002 r. do 4182 w 2017 r.). Liczba umorzonych postępowań oraz orzeczonych uniewinnień kształtuje się na podobnym poziomie od 2002 r. W ostatnich dwóch latach spadł natomiast odsetek skazań w wyniku uwzględnienia wniosku z art. 335 § 1 i 387 § 1 k.p.k.

Zmienia się także struktura orzekanych kar. Częstotliwość orzekania kary bezwzględnie pozbawienia wolności systematycznie wzrasta w analizowanym okresie, od 8,5% w 2002 do 18,5% w 2018 r. Należy jednak wskazać, że największy wzrost ma miejsce dopiero od roku 2016. Istotny wydaje się również fakt, że w analizowanym okresie średnio aż 95% kar pozbawienia wolności zostało orzeczonych z warunkowym zawieszeniem wykonania. Jest to więc jednocześnie najczęściej zasądzana kara, jednak widoczny jest istotny spadek jej częstości z 75% w 2002 r. do 25% w 2018 r. Wyrażna jest natomiast wzrostowa tendencja orzekania kar wolnościowych – kara ograniczenia wolności oraz grzywna zyskały od 2014 r. po odpowiednio 18 i 15 punktów procentowych.

Tabela 4. Struktura osądzeń w sądach rejonowych z art. 158 § 1 k.k. w latach 2002–2018.

Rok	Osądzona ogółem	Skazania ogółem	Umorzenia*	%**	Uniewinnienie	%**	Skazani w wyniku uwzględnienia wniosku z art.:		
							335 § 1 k.p.k.	387 § 1 k.p.k.	%***
2002	13 104	10 810	1704	13,0	551	4,2	b.d.	b.d.	b.d.
2003	12 009	9896	1600	13,3	486	4,0	b.d.	b.d.	b.d.
2004	16 357	13 599	2078	12,7	628	3,8	b.d.	b.d.	b.d.
2005	24 422	20 184	3308	13,5	877	3,6	b.d.	b.d.	b.d.
2006	22 747	19 250	2637	11,6	823	3,6	b.d.	b.d.	b.d.
2007	22 147	18 633	2743	12,4	733	3,3	b.d.	b.d.	b.d.
2008	22 709	19 578	2394	10,5	689	3,0	b.d.	b.d.	b.d.

¹¹ Por. np. <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63432,Udzial-w-bojce-lub-pobiciu-art-158.html>.

2009	13 933	11 807	1580	11,3	527	3,8	2552	1354	33,1
2010	12 515	10 552	1475	11,8	472	3,8	2609	1571	39,6
2011	11 883	9893	1545	13,0	434	3,7	2284	1377	37,0
2012	11 473	9530	1499	13,1	444	3,9	2338	1418	39,5
2013	9940	8241	1317	13,2	361	3,6	1743	1284	36,7
2014	8655	6950	1344	15,5	341	3,9	1534	1043	37,1
2015	7523	5974	1194	15,9	329	4,4	1380	837	37,1
2016	6988	5611	1119	16,0	254	3,6	1647	547	39,1
2017	6800	5595	1009	14,8	186	2,7	987	647	29,2
2018	5865	4719	913	15,6	221	3,8	719	450	24,8

* Uwzględniono warunkowe umorzenie postępowania oraz inne umorzenia postępowania.

** Odsetek umorzeń oraz uniewinnień wśród ogółu osądeń.

*** Odsetek skazań z art. 335 § 1 k.p.k. oraz art.387 § 1 k.p.k. wśród ogółu skazań.

Tabela 5. Struktura skazań nieprawomocnych w sądach rejonowych z art. 158 § 1 k.k. w latach 2002–2018.

Rok	Skazania ogółem	Bezwzględne pozbawienie wolności	%*	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	%*	Ograniczenie wolności	%*	Grzywna samoistna	%*	Kara mieszana
2002	10 810	922	8,5	8157	75,5	867	8,0	860	8,0	brak
2003	9896	828	8,4	7738	78,2	654	6,6	675	6,8	brak
2004	13 599	967	7,1	9975	73,4	1443	10,6	1213	8,9	brak
2005	13 652	1011	7,4	10 431	76,4	1221	8,9	982	7,2	brak
2006	12 972	997	7,7	10 036	77,4	1135	8,7	801	6,2	brak
2007	12 519	1022	8,2	9676	77,3	1029	8,2	788	6,3	brak
2008	12 779	992	7,8	9884	77,3	1032	8,1	869	6,8	brak
2009	11 807	1040	8,8	8965	75,9	992	8,4	810	6,9	brak
2010	10 552	884	8,4	7963	75,5	962	9,1	740	7,0	brak
2011	9893	839	8,5	7428	75,1	881	8,9	743	7,5	brak
2012	9530	866	9,1	7103	74,5	860	9,0	688	7,2	brak
2013	8241	868	10,5	6031	73,2	816	9,9	526	6,4	brak
2014	6950	766	11,0	4877	70,2	730	10,5	576	8,3	brak
2015	5974	634	10,6	3779	63,3	832	13,9	718	12,0	9
2016	5611	801	14,3	2022	36,0	1469	26,2	1244	22,2	72
2017	5595	943	16,9	1585	28,3	1615	28,9	1370	24,5	78
2018	4719	872	18,5	1181	25,0	1330	28,2	1269	26,9	64

* Odsetek poszczególnych kar wśród ogółu skazań.

1.3. Prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego (art. 178a § 1 k.k.)

Liczba skazań z art. 178a § 1 k.k. na przestrzeni analizowanych lat podlegała znacznym wahaniom, a od 2009 r. widoczny jest jej systematyczny spadek. Istotny wydaje się wzrost liczby postępowań umorzonych w trzech ostatnich latach oraz spadek skazań w wyniku uwzględnienia wniosku z art. 335 § 1 k.p.k. i 387 § 1 k.p.k.

Jeśli chodzi o strukturę orzekanych kar, widoczny jest spadek orzekania kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania z 58% w 2007 r. do 18% w 2018 r. na rzecz kary ograniczenia wolności oraz kary grzywny samoistnej. Odsetek orzekania kary bezwzględnego pozbawienia wolności również się zwiększa, minimalnie wyniósł on niepełna 1% w 2003 r., a w ostatnim analizowanym roku osiągnął ponad 3%.

Tabela 5. Struktura osądzeń w sądach rejonowych z art. 178a § 1 k.k. w latach 2002–2018.

Rok	Osądzona ogółem	Skazania ogółem	Umorzenia*	%**	Uniewinnienie	%**	Skazani w wyniku uwzględnienia wniosku z art.:		
							335 § 1 k.p.k.	387 § 1 k.p.k.	%***
2002	50 082	47 917	1946	3,9	176	0,4	b.d.	b.d.	b.d.
2003	55 463	53 123	2062	3,7	200	0,4	b.d.	b.d.	b.d.
2004	75 327	72 657	2390	3,2	247	0,3	b.d.	b.d.	b.d.
2005	141 211	137 596	3199	2,3	392	0,3	b.d.	b.d.	b.d.
2006	131 841	129 302	2199	1,7	319	0,2	b.d.	b.d.	b.d.
2007	135 737	133 666	1631	1,2	413	0,3	b.d.	b.d.	b.d.
2008	122 222	120 183	1594	1,3	425	0,3	b.d.	b.d.	b.d.
2009	77 355	76 015	901	1,2	214	0,3	44 218	4176	63,7
2010	74 179	72 679	1288	1,7	199	0,3	44 666	4125	67,1
2011	72 248	70 496	1552	2,1	183	0,3	43 150	4123	67,1
2012	65 115	63 000	1916	2,9	199	0,3	37 679	3830	65,9
2013	57 773	55 613	1981	3,4	172	0,3	32 796	3894	66,0
2014	58 081	55 974	1955	3,4	143	0,2	32 928	4014	66,0
2015	50 609	48 176	2266	4,5	134	0,3	29 764	3268	68,6
2016	50 410	45 645	4616	9,2	124	0,2	28 652	2653	68,6
2017	44 703	40 624	3896	8,7	154	0,3	20 663	2527	57,1
2018	40 886	36 867	3669	9,0	145	0,4	16 640	2161	51,0

* Uwzględniono warunkowe umorzenie postępowania oraz inne umorzenia postępowania.

** Odsetek umorzeń oraz uniewinnień wśród ogółu skazań.

*** Odsetek skazań z art. 335 § 1 k.p.k. oraz art. 387 § 1 k.p.k. wśród ogółu skazań.

Tabela 6. Struktura skazań nieprawomocnych w sądach rejonowych z art. 178a § 1 k.k. w latach 2002–2018.

Rok	Skazania ogółem	Bezwzględne pozbawienie wolności	%*	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	%*	Ograniczenie wolności	%*	Grzywna samoistna	%*	Kara mieszana
2002	47 917	526	1,1	23 955	50	5195	10,8	18 088	37,7	brak
2003	53 123	396	0,7	25 681	48,3	6892	13	19 963	37,6	brak
2004	72 657	806	1,1	33 839	46,6	10 256	14,1	27 570	37,9	brak
2005	78 050	782	1,0	39 007	50	10 114	13	28 133	36	brak
2006	73 667	1203	1,6	39 457	53,6	7790	10,6	25 210	34,2	brak
2007	76 782	1813	2,4	44 150	57,5	6300	8,2	24 511	31,9	brak
2008	70 347	1205	1,7	38 025	54,1	5323	7,6	25 786	36,7	brak
2009	76 015	1498	2	39 295	51,7	6645	8,7	28 571	37,6	brak
2010	72 679	1095	1,5	35 238	48,5	7162	9,9	29 169	40,1	brak
2011	70 496	921	1,3	31 613	44,8	7097	10,1	30 852	43,8	brak
2012	63 000	713	1,1	26 400	41,9	6671	10,6	29 186	46,3	brak
2013	55 613	711	1,3	22 421	40,3	6133	11	26 335	47,4	brak
2014	55 974	768	1,4	22 706	40,6	5839	10,4	26 601	47,5	brak
2015	48 176	779	1,6	17 294	35,9	6081	12,6	23 973	49,8	9
2016	45 645	1046	2,3	8977	19,7	9364	20,5	26 170	57,3	35
2017	40 624	1244	3,1	7577	18,7	7963	19,6	23 767	58,5	44
2018	36 867	1195	3,2	6654	18	7078	19,2	21 879	59,3	38

* Odsetek poszczególnych kar wśród ogółu skazań.

** Odsetek kary pozbawienia wolności orzeczonej z warunkowym zawieszeniem wykonania.

1.4. Uchylenie się od obowiązku alimentacyjnego (art. 209 k.k.)

W przypadku przestępstwa z art. 209 k.k. w ostatnim analizowanym roku (2018) nastąpił gwałtowny wzrost liczby osądzeń i skazań. W porównaniu do roku 2002 o ok. 27 000 spraw. Jest to związane z wejściem w życie ustawy z 23.03.2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów¹², która miała na celu doprecyzowanie przepisów oraz poprawę ściągłości zaległości alimentacyjnych. Liczba umorzonych postępowań od 2009 r. kształtuje się na podobnym poziomie – średnio 2,6% wszystkich osądzeń.

Jednocześnie widoczny jest również znaczny spadek orzekania kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na rzecz innych kar, głównie ograniczenia wolności. W analizowanym okresie orzekanie kary ograniczenia wolności wzrosło o 53 punkty

¹² Dz.U. poz. 952.

procentowe, natomiast kary grzywny – o około 7 punktów procentowych. Wzrósł również odsetek orzeczonej kary bezwzględnego pozbawienia wolności – od 4,5% (wartość minimalna) w 2005 r. do 16,1% w 2017 (wartość maksymalna).

Tabela 7. Struktura osądzeń w sądach rejonowych z art. 209 k.k. w latach 2002–2018.

Rok	Osądzania ogółem	Skazania ogółem	Umorzenia*	%**	Uniewinnienia	%**	Skazani w wyniku uwzględnienia wniosku z art.:		
							335 § 1 k.p.k.****	387 § 1 k.p.k.	%***
2002	19 930	17 419	2092	10,5	411	2,1	b.d.	b.d.	b.d.
2003	15 060	13 119	1576	10,5	359	2,4	b.d.	b.d.	b.d.
2004	19 331	17 598	1355	7,0	369	1,9	b.d.	b.d.	b.d.
2005	18 842	17 301	1172	6,2	351	1,9	b.d.	b.d.	b.d.
2006	13 356	12 336	785	5,9	228	1,7	b.d.	b.d.	b.d.
2007	15 928	15 029	704	4,4	188	1,2	b.d.	b.d.	b.d.
2008	16 584	15 646	703	4,2	231	1,4	b.d.	b.d.	b.d.
2009	12 622	12 100	394	3,1	127	1,0	5571	943	53,8
2010	17 780	17 161	454	2,6	161	0,9	8382	1557	57,9
2011	16 761	16 148	444	2,6	163	1,0	7864	1567	58,4
2012	12 602	12 089	339	2,7	174	1,4	5553	1215	56,0
2013	13 974	13 475	341	2,4	156	1,1	6369	1415	57,8
2014	14 010	13 496	318	2,3	190	1,4	6071	1414	55,5
2015	12 086	11 602	341	2,8	140	1,2	5685	1102	58,5
2016	8841	8499	241	2,7	94	1,1	4506	542	59,4
2017	8967	8654	218	2,4	84	0,9	2998	562	41,1
2018	46 811	45 068	1304	2,8	343	0,7	12 303	2595	33,1

* Uwzględniono warunkowe umorzenie postępowania oraz inne umorzenia postępowania.

** Odsetek umorzeń oraz uniewinnień wśród ogółu osądzeń.

*** Odsetek skazań z art. 335 § 1 k.p.k. oraz art. 387 § 1 k.p.k. wśród ogółu skazań.

**** W danych statystycznych za lata 2015–2018 podawane są łącznie informacje z art. 335 § 1 i 2 k.p.k.

Tabela 8. Struktura skazań nieprawomocnych w sądach rejonowych z art. 209 k.k. w latach 2002–2018.

Rok	Skazania ogółem	Bezwzględne pozbawienie wolności	%*	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	%*	Ograniczenie wolności	%*	Grzywna samoistna	%*	Kara mieszana
2002	17 419	1377	7,9	13 157	75,5	2725	15,6	158	0,9	brak
2003	13 119	1017	7,8	9569	72,9	2421	18,5	111	0,8	brak
2004	17 598	832	4,7	11 446	65	5095	29	221	1,3	brak
2005	11 306	489	4,3	8286	73,3	2368	20,9	162	1,4	brak
2006	7925	364	4,6	6137	77,4	1322	16,7	102	1,3	brak
2007	9454	439	4,6	7507	79,4	1293	13,7	215	2,3	brak
2008	9706	5577	5,7	7763	80	1264	13	122	1,3	brak
2009	12 100	673	5,6	9504	78,5	1770	14,6	152	1,3	brak
2010	17 161	829	4,8	13 238	77,1	2919	17,0	175	1,0	brak
2011	16 148	1150	7,1	12 145	75,2	2704	16,7	149	0,9	brak
2012	12 089	1061	8,8	8809	72,9	2069	17,1	148	1,2	brak
2013	13 475	1295	9,6	9518	70,6	2489	18,5	172	1,3	brak
2014	13 496	1400	10,4	9044	67	2841	21,1	210	1,6	brak
2015	11 602	1350	11,6	6844	59	3136	27,0	248	2,1	22
2016	8499	1281	15,1	2455	28,9	4247	50,0	455	5,4	59
2017	8654	1391	16,1	1840	21,3	4840	55,9	543	6,3	39
2018	45 068	5210	11,6	5272	11,7	30 782	68,3	3693	8,2	109

* Odsetek poszczególnych kar wśród ogółu skazań.

1.5. Kradzież cudzej rzeczy ruchomej (art. 278 § 1 k.k.)

Liczba skazań za kradzież systematycznie maleje. Odsetek umorzeń i uniewinnień pozostaje na podobnym poziomie, przez ostatnie trzy lata wyniósł on odpowiednio 5,7% oraz 1,5%. Stopniowo zmniejsza się także odsetek skazań w trybie art. 335 k.p.k. i 387 k.p.k. – różnice widać w dwóch ostatnich latach, gdzie odsetek spadł poniżej 40%, pierwszy raz od 2009 r.

Struktura kar orzekanych za kradzież, podobnie jak powyżej analizowane przestępstwa, największym zmianom uległa w ostatnich latach. Zdecydowanie najczęściej stosowaną karą było pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania – w latach 2002–2014 odsetek jej orzekania wynosił średnio 66%. Natomiast od 2015 r. zdecydowanie bardziej widoczne są skazania na karę ograniczenia wolności – wzrost o prawie 30 punktów procentowych oraz orzeczenia kary grzywny – wzrost z 8,8% w 2002 do ponad 20% w 2018 r. Kara bezwzględnego pozbawienia wolności również jest częściej orzekana – w ostatnich latach stanowiła prawie 30% skazań – podczas gdy w 2002 r. było to jedynie 14%.

Tabela 9. Struktura osądzeń w sądach rejonowych z art. 278 § 1 k.k. w latach 2002–2018.

Rok	Osądzenia ogółem	Skazania ogółem	Umorzenia*	%**	Uniewinnienie	%**	Skazani w wyniku uwzględnienia wniosku z art.:		
							335 § 1 k.p.k.****	387 § 1 k.p.k.	%***
2002	25 844	23 436	1685	6,5	710	2,7	b.d.	b.d.	b.d.
2003	24 704	22 398	1542	6,2	749	3,0	b.d.	b.d.	b.d.
2004	41 129	38 211	2026	4,9	875	2,1	b.d.	b.d.	b.d.
2005	44 143	41 200	2003	4,5	917	2,1	b.d.	b.d.	b.d.
2006	37 733	35 226	1644	4,4	844	2,2	b.d.	b.d.	b.d.
2007	35 096	32 726	1585	4,5	772	2,2	b.d.	b.d.	b.d.
2008	32 257	29 772	1748	5,4	719	2,2	b.d.	b.d.	b.d.
2009	30 813	28 660	1508	4,9	639	2,1	11 466	2417	48,4
2010	34 553	32 303	1644	4,8	602	1,7	14 561	3325	55,4
2011	39 120	36 765	1790	4,6	562	1,4	16 229	3886	54,7
2012	41 367	38 773	1910	4,6	684	1,7	17 082	4181	54,8
2013	36 573	34 126	1822	5,0	613	1,7	13 816	3744	51,5
2014	28 489	26 670	1316	4,6	497	1,7	10 317	3159	50,5
2015	25 422	23 508	1417	5,6	492	1,9	9935	2420	52,6
2016	24 251	22 514	1376	5,7	357	1,5	10 614	1369	53,2
2017	21 665	20 089	1233	5,7	331	1,5	6304	1336	38,0
2018	19 545	18 135	1110	5,7	292	1,5	4641	1069	31,5

* Uwzględniono warunkowe umorzenie postępowania oraz inne umorzenia postępowania.

** Odsetek umorzeń oraz uniewinnień wśród ogółu osądzeń.

*** Odsetek skazań z art. 335 § 1 k.p.k. oraz art. 387 § 1 k.p.k. wśród ogółu skazań.

**** W danych statystycznych za lata 2015–2018 podawane są łącznie informacje z art. 335 § 1 i 2 k.p.k.

Tabela 10. Struktura skazań nieprawomocnych w sądach rejonowych z art. 278 § 1 k.k. w latach 2002–2018.

Rok	Skazania ogółem	Bezwzględne pozbawienie wolności	%*	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	%*	Ograniczenie wolności	%*	Grzywna samoistna	%*	Kara mieszana
2002	23 436	3273	14	16 001	68,3	2091	8,9	2069	8,8	brak
2003	22 398	3284	14,7	15 512	69,3	1752	7,8	1849	8,3	brak
2004	38 211	4214	11	24 468	64	5502	24,6	4020	10,5	brak
2005	41 200	4538	11	28 318	68,7	5232	13,7	3107	7,5	brak
2006	35 226	4109	11,7	24 408	69,3	4203	10,2	2502	7,1	brak
2007	32 726	4065	12,4	22 860	69,9	3389	9,6	2407	7,4	brak
2008	29 772	3768	12,7	20 369	68,4	3122	9,5	2510	8,4	brak
2009	28 660	3846	13,4	19 194	67	3078	10,7	2542	8,9	brak
2010	32 303	4197	13	21 421	66,3	4060	12,6	2620	8,1	brak
2011	36 765	4958	13,5	24 301	66,1	4721	12,8	2778	7,6	brak

2012	38 773	5506	14,2	25 153	64,9	5182	13,4	2911	7,5	brak
2013	34 126	5513	16,2	21 201	62,1	4985	14,6	2420	7,1	brak
2014	26 670	4663	17,5	15 787	59,2	4372	16,4	1838	6,9	brak
2015	23 508	4939	21	11 496	48,9	4792	20,4	2213	9,4	59
2016	22 514	5655	25,1	3978	17,7	8408	37,3	4085	18,1	377
2017	20 089	5812	28,9	2538	12,6	7553	37,6	3905	19,4	278
2018	18 135	5345	29,5	2034	11,2	6892	38,0	3639	20,1	217

* Odsetek poszczególnych kar wśród ogółu skazań.

1.6. Oszustwo (art. 286 k.k.)

Liczba skazań z art. 286 k.k. na przestrzeni ostatnich lat również systematycznie maleje. Odsetek umorzeń postępowania utrzymuje się w granicach 4,5–6%, uniewinnienia oscylują natomiast w granicach 2,8–4,6%. Widoczny jest także spadek odsetka skazań w trybie art. 335 i 387 k.p.k. – różnica pomiędzy rokiem 2009, a ostatnim analizowanym, tj. 2018 wynosiła ponad 20 punktów procentowych.

Struktura skazań, tak jak w poprzednich przestępstwach, na przestrzeni lat uległa zmianie. Widoczny jest spadek udziału orzekania kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania. W 2018 r. kara ta stanowiła 27,5% wszystkich skazań, co w porównaniu z poprzednimi latami, gdzie odsetek ten przewyższał 80%, wydaje się znaczącym spadkiem. Częściej orzeka się natomiast kary ograniczenia wolności oraz grzywny samoistnej.

Tabela 11. Struktura osądzeń w sądach rejonowych z art. 286 k.k. w latach 2002–2018.

Rok	Osądzania ogółem	Skazania ogółem	Umorzenia*	%**	Uniewinnienie	%**	Skazani w wyniku uwzględnienia wniosku z art.:		
							335 § 1 k.p.k.***	387 § 1 k.p.k.	%***
2002	26 534	24 179	1476	5,6	856	3,2	b.d.	b.d.	b.d.
2003	29 889	27 419	1355	4,5	1081	3,6	b.d.	b.d.	b.d.
2004	38 853	35 328	2034	5,2	1458	3,8	b.d.	b.d.	b.d.
2005	40 947	37 490	1894	4,6	1540	3,8	b.d.	b.d.	b.d.
2006	37 693	34 291	1716	4,6	1662	4,4	b.d.	b.d.	b.d.
2007	33 720	30 662	1524	4,5	1517	4,5	b.d.	b.d.	b.d.
2008	32 435	29 424	1490	4,6	1498	4,6	b.d.	b.d.	b.d.
2009	31 368	28 736	1159	3,7	1457	4,6	11 338	3633	52,1
2010	32 112	29 592	1348	4,2	1159	3,6	13 213	4250	59,0
2011	31 507	28 798	1479	4,7	1218	3,9	12 821	4116	58,8
2012	29 368	26 830	1436	4,9	1102	3,8	11 576	3962	57,9
2013	26 345	23 895	1451	5,5	985	3,7	9519	3540	54,7

2014	26 436	24 011	1553	5,9	853	3,2	9449	3520	54,0
2015	26 941	24 494	1609	6,0	815	3,0	9697	3348	53,3
2016	24 434	22 325	1354	5,5	745	3,0	9354	1744	49,7
2017	24 138	22 189	1259	5,2	677	2,8	6223	1896	36,6
2018	22 550	20 708	1144	5,1	692	3,1	4764	1525	30,4

* Zawarto warunkowe umorzenie postępowania oraz inne kategorie umorzeń postępowania.

** Odsetek umorzeń oraz uniewinnień wśród ogółu osążeń.

*** Odsetek skazań z art. 335 § 1 oraz art. 387 § 1 k.p.k. wśród ogółu skazań.

**** W danych statystycznych za lata 2015–2018 podawane są łącznie informacje z art. 335 § 1 i 2 k.p.k.

Tabela 12. Struktura skazań nieprawomocnych w sądach rejonowych z art. 286 k.k. w latach 2002–2018.

Rok	Skazania ogółem	Bezwzględne pozbawienie wolności	%*	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	%*	Ograniczenie wolności	%*	Grzywna samoistna	%*	Kara mieszana
2002	24 179	3521	14,6	19 217	79,5	620	2,6	821	3,4	brak
2003	27 419	3662	13,4	22 215	81	489	1,8	1052	3,8	brak
2004	35 328	4070	11,5	27 912	79	1182	3,3	2164	6,1	brak
2005	37 490	4501	12	30 455	81,2	904	2,4	1628	4,3	brak
2006	34 291	4241	12,4	27 971	81,6	792	2,3	1277	3,7	brak
2007	30 662	3838	12,5	24 904	81,2	687	2,3	1223	4	brak
2008	29 424	3562	12,1	24 139	82	496	1,7	1227	4,2	brak
2009	28 736	3506	12,2	23 641	82,3	521	1,8	1067	3,7	brak
2010	29 592	3262	11	24 596	83,1	648	2,2	1085	3,7	brak
2011	28 798	3398	11,8	23 509	81,6	709	2,5	1182	4,1	brak
2012	26 830	3368	12,6	21 613	80,6	734	2,7	1100	4,1	brak
2013	23 895	3343	14	18 614	77,9	825	3,5	1109	4,6	brak
2014	24 011	3363	14	18 344	76,4	998	4,2	1264	5,3	brak
2015	24 494	3767	15,4	16 973	69,3	1707	7,0	1981	8,1	62
2016	22 325	3903	17,5	9943	44,5	4110	18,4	4118	18,4	236
2017	22 189	4955	22,3	7254	32,7	4917	22,2	4816	21,7	237
2018	20 708	5069	24,5	5686	27,5	4980	24,0	4763	23,0	202

* Odsetek poszczególnych kar wśród ogółu skazań.

1.7. Posiadanie narkotyków (art. 62 u.p.n.)

Przestępstwo z art. 62 u.p.n. było drugim, wśród analizowanych, przestępstwem z rosnącą liczbą skazań – na przestrzeni lat 2009–2018 wzrost wyniósł nieco ponad 3000 skazań (dane dotyczące tego przestępstwa nie są dostępne dla wcześniejszych lat). Przestępstwo

to charakteryzuje się dosyć wysokim odsetkiem umorzeń – waha się od 7,7% do aż 18,1%, natomiast odsetek uniewinnień w zasadzie nie przekracza 1%.

Podobnie, jak powyżej analizowane przestępstwa, struktura skazań z art. 62 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii zmieniła się na przestrzeni ostatnich lat. Trzeba jednak podkreślić, że ze względu na brak danych co do lat wcześniejszych pod uwagę brany jest krótszy okres – lata 2009–2018. Spadek orzekania kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem był bardzo duży – wynosił bowiem ponad 47 punktów procentowych. Największy wzrost dotyczył natomiast kary grzywny – ponad 28 punktów procentowych.

Tabela 13. Struktura osądzeń w sądach rejonowych z art. 62 u.p.n. w latach 2009–2018.

Rok	Osądzona ogółem	Skazania ogółem	Umorzenia*	%**	Uniewinnienie	%**	Skazani w wyniku uwzględnienia wniosku z art.:		
							335 § 1 lub 2 k.p.k.****	387 § 1 k.p.k.	%***
2009	10 699	9777	828	7,7	92	0,9	4452	814	53,9
2010	12 050	10 658	1253	10,4	120	1,0	5168	975	57,6
2011	14 334	12 451	1787	12,5	82	0,6	5991	1159	57,4
2012	13 475	10 934	2440	18,1	101	0,7	5290	1185	59,2
2013	12 812	10 503	2231	17,4	65	0,5	4998	1234	59,3
2014	13 414	10 990	2343	17,5	63	0,5	4956	1249	56,5
2015	12 959	10 823	2067	16,0	53	0,4	5196	1130	58,4
2016	13 766	11 961	1745	12,7	45	0,3	7126	741	65,8
2017	14 187	12 370	1757	12,4	51	0,4	5616	897	52,7
2018	14 008	12 237	1722	12,3	46	0,3	4728	948	46,4

* Zawarto warunkowe umorzenie postępowania oraz inne kategorie umorzeń postępowania.

** Odsetek umorzeń oraz uniewinnień wśród ogółu osądzeń.

*** Odsetek skazań z art. 335 § 1 oraz art. 387 § 1 k.p.k. wśród ogółu skazań.

**** W danych statystycznych za lata 2015–2018 podawane są łącznie informacje z art. 335 § 1 i 2 k.p.k.

Tabela 14. Struktura skazań nieprawomocnych w sądach rejonowych z art. 62 u.p.n. w latach 2002–2018.

Rok	Skazania ogółem	Bezwzględne pozbawienie wolności	%*	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	%*	Ograniczenie wolności	%*	Grzywna samoistna	%*	Kara mieszana
2009	9777	643	6,6	5967	61	1197	12,2	1969	20,1	brak
2010	10 658	667	6,3	6131	57,5	1463	13,7	2397	22,5	brak
2011	12 451	781	6,3	6697	53,8	1843	14,8	3127	25,1	brak
2012	10 934	665	6,1	5716	52,3	1646	15,1	2896	26,5	brak
2013	10 503	623	5,9	5351	50,9	1707	16,3	2821	26,9	brak
2014	10 990	659	6	5195	47,3	1863	17,0	3266	29,7	brak
2015	10 823	747	6,9	4568	42,3	1849	17,1	3623	33,5	29
2016	11 961	975	8,2	2294	19,2	2925	24,5	5578	46,6	181
2017	12 370	1250	10,1	1857	15	3097	25,0	5923	47,9	227
2018	12 237	1424	11,6	1662	13,6	2970	24,3	5951	48,6	220

* Odsetek poszczególnych kar wśród ogółu skazań.

Podsumowując prezentowane wyżej zbiorcze informacje statystyczne dotyczące wybranych przestępstw, należy wyróżnić dwie podstawowe tendencje. Po pierwsze, liczba skazań na przestrzeni analizowanych lat systematycznie maleje, co jest bezpośrednio związane ze stałym spadkiem liczby przestępstw. Nie dotyczy to jedynie uchylania się od obowiązku alimentacyjnego oraz posiadania narkotyków – w pierwszym przypadku jest to spowodowane przywoływaną zmianą treści przepisu artykułu 209 k.k., w drugim zaś może to być związane z rzeczywistym wzrostem nasilenia tego zjawiska lub z efektywniejszą pracą policji w wykrywaniu tego rodzaju przestępstw. Po drugie, analiza struktury orzeczonych kar uwidoczniła wyraźny spadek częstotliwości orzekania kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na rzecz innych kar – głównie ograniczenia wolności i grzywny, ale także kary bezwzględnego pozbawienia wolności. Zmiana praktyki orzekania niewątpliwie związana jest z przywoływaną wyżej nowelizacją Kodeksu karnego z 2015 r. Z nowelizacją tą związane jest także pojawienie się tak zwanej kary mieszanej oraz spadek liczby skazań z zastosowaniem trybów konsensualnych (które najczęściej obejmowały karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania).

2. Struktura skazań w sądach rejonowych w 2018 r.

Analizę terytorialnego zróżnicowania kar orzekanych za wybrane przestępstwa przeprowadziliśmy przy wykorzystaniu informacji dotyczących częstości orzekania kar: grzywny, ograniczenia wolności, pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem i bezwzględnego pozbawienia wolności, pochodzących z 318 sądów rejonowych zgrupowanych w 45 okręgach sądowych. W tym celu wykorzystaliśmy statystyki opisowe – wartość średnią, minimum i maksimum. Pokazują one zarówno przeciętne częstości orzekania czterech rodzajów kar za każde z analizowanych przestępstw w poszczególnych okręgach i rejonach, jak i rozpiętość między najwyższymi i najniższymi odsetkami.

Z danych statystycznych (sprawozdań Ministerstwa Sprawiedliwości) wynika, że niektóre sądy rejonowe nie wydały w 2018 r. wyroków skazujących za poddane analizie, wybrane przestępstwa, chociaż są to jedne z najczęściej popełnianych w Polsce przestępstw. W związku z tym informacje z sądów, w których liczba skazań wyniosła „0”, nie zostały wzięte pod uwagę w analizach. Łącznie takich przypadków było 15. Brak danych w tym zakresie prowadziłyby bowiem do błędnych wyników. Za takim podejściem przemawiał także fakt dużej liczby skazań w tych właśnie sądach w kategorii „inne kwalifikacje prawne”, niewymienionej w sprawozdaniach Ministerstwa Sprawiedliwości.

Stąd liczba sądów rejonowych uwzględnionych w niniejszym rozdziale w analizie poszczególnych przestępstw może nie być taka sama. Informację w tym zakresie podajemy przy prezentowaniu danych w odpowiednich tabelach.

2.1. Struktura skazań w poszczególnych sądach rejonowych

Z prezentowanej w rozdziale pierwszym struktury nieprawomocnych skazań w sądach rejonowych wynika, że obecnie najczęściej orzekanymi w Polsce karami zasadniczymi są grzywna samoistna i ograniczenie wolności. W 2018 r. stanowiły one ponad 60% ogółu kar orzeczonych. Kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania była orzekana w co piątym przypadku, zaś kara bezwzględnego pozbawienia wolności w stosunku do nieco mniej licznej grupy (17%). Podobnie wygląda struktura nieprawomocnych skazań za wybrane sześć przestępstw, a zatem z art. 178a § 1 k.k., art. 158 § 1 k.k., art. 209 k.k.,

art. 278 § 1 k.k., art. 286 § 1 k.k. i art. 62 u.p.n. Niemniej jednak analiza struktury skazań za każde z nich pokazuje pewne istotne różnice. Okazuje się bowiem, że kara grzywny jest orzekana najczęściej (średnio w ponad połowie przypadków) za dwa przestępstwa, mianowicie prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu lub w stanie nietrzeźwości oraz posiadanie narkotyków. Kara ograniczenia wolności z kolei dominuje zwłaszcza w przypadku przestępstwa niealimentacji (to blisko 65% wszystkich nieprawomocnych skazań za ten czyn). Kara pozbawienia wolności z zawieszeniem pojawia się nieco częściej (średnio w co czwartym przypadku) przy przestępstwach oszustwa oraz udziału w bójce lub pobiciu. Bezwzględna kara pozbawienia wolności natomiast najczęściej występuje (znów średnio w co czwartym przypadku) w skazaniach za przestępstwa kradzieży i oszustwa.

Tabela 15. Średnie odsetki poszczególnych rodzajów kar orzeczonych za wybrane przestępstwa w sądach rejonowych.

Rodzaj przestępstwa		Grzywna %	Ograniczenie wolności %	Pozbawienie wolności z zawie- szeniem %	Bezwzględne pozbawienie wolności %
art. 158 § 1 (N=313)	Średnia	27,5	26,2	26,6	18,5
	Maksimum	100,0	100,0	100,0	100,0
	Minimum	0,0	0,0	0,0	0,0
art. 178a § 1 (N=318)	Średnia	59,9	18,1	18,9	2,9
	Maksimum	98,4	59,0	86,7	28,6
	Minimum	0,0	0,0	0,0	0,0
art. 209 (N=317)	Średnia	8,5	64,5	15,3	11,5
	Maksimum	60,0	100,0	62,2	50,0
	Minimum	0,0	4,7	0,0	0,0
art. 278 § 1 (N=317)	Średnia	22,2	34,5	15,1	27,4
	Maksimum	71,4	75,0	60,0	69,2
	Minimum	0,0	0,0	0,0	0,0
art. 286 (N=316)	Średnia	24,7	21,7	27,8	24,9
	Maksimum	75,0	80,0	100,0	75,0
	Minimum	0,0	0,0	0,0	0,0
art. 62 u.p.n. (N=309)	Średnia	51,2	21,4	15,2	10,7
	Maksimum	100,0	75,0	100,0	75,0
	Minimum	0,0	0,0	0,0	0,0
Ogółem 6 przestępstw (N=313)	Średnia	32,3	31,1	19,8	16,0
Ogółem Polska (N=318)	Średnia	32,2	28,7	21,1	17,1

Z tabeli 15 wynika, że rozpiętość w orzekaniu tych samych kar za te same przestępstwa w poszczególnych sądach rejonowych jest bardzo duża. W większości przypadków wartości

najmniejsze wynoszą o (wyjątkiem jest kara ograniczenia wolności orzekana za przestępstwo niealimentacji – art. 209 k.k.). Wartości największe z kolei niekiedy (jak np. w orzekaniu grzywny za udział w bójce i pobiciu – art. 158 § 1 k.k.) sięgają 100%. Tak duże rozpiętości dotyczą oczywiście pojedynczych sądów i mogą być przypadkowe. Nie bez znaczenia jest bowiem, że wśród wszystkich uwzględnionych w analizie sądów rejonowych (318) są sądy o bardzo różnej liczbie spraw wpływających i liczbie osądzeń spraw danego rodzaju. W związku z tym zasadne wydaje się przejście na poziom całych okręgów sądowych (45), do którego odnosimy się w dalszej części opracowania.

2.2. Struktura skazań w poszczególnych okręgach sądowych

Struktura skazań w sądach rejonowych zgrupowanych w ramach okręgów sądowych, co oczywiste, wygląda podobnie do struktury skazań w poszczególnych sądach rejonowych, niezgrupowanych w okręgi. Widoczne jest to zwłaszcza dla wartości średnich. Niemniej jednak rozpiętości w przeciętnych odsetkach orzekanych kar za wybrane przestępstwa są zdecydowanie mniejsze po ich uśrednieniu dla okręgów. O ile wartości maksimum pozostają bez zmian, o tyle w żadnym okręgu sądowym wartości minimalne nie wynoszą o, co z pewnością ułatwia prowadzenie analiz. Zgrupowane informacje o orzekanych karach w okręgach sądowych zamieszczamy w tabeli 16. Każde przestępstwo omawiamy natomiast oddzielnie w dalszej części opracowania.

Tabela 16. Średnie odsetki poszczególnych rodzajów kar orzeczonych za wybrane przestępstwa w sądach okręgowych (N=45).

Rodzaj przestępstwa		Grzywna %	Ograniczenie wolności %	Pozbawienie wolności z zawieszeniem %	Bezwzględne pozbawienie wolności %
art. 158 § 1	Średnia	27,8	27,4	25,5	17,9
	Maksimum	54,8	49,2	42,6	36,3
	Minimum	3,4	8,8	2,0	3,0
art. 178a § 1	Średnia	60,1	18,3	18,3	3,1
	Maksimum	91,1	36,1	64,5	8,1
	Minimum	20,5	4,4	2,3	0,7
art. 209	Średnia	8,3	66,5	13,8	11,2
	Maksimum	19,7	85,7	31,9	37,6
	Minimum	1,8	36,7	3,8	1,9
art. 278 § 1	Średnia	21,5	36,0	12,9	28,6
	Maksimum	35,6	54,1	26,5	40,9
	Minimum	8,8	11,2	2,4	15,2

art. 286	Średnia	24,0	22,8	27,7	24,6
	Maksimum	36,8	40,1	39,9	33,9
	Minimum	10,8	6,4	14,5	11,7
art. 62 u.p.n.	Średnia	51,0	21,7	14,7	10,9
	Maksimum	75,1	39,2	24,5	21,1
	Minimum	23,1	5,3	5,2	1,1
Ogółem 6 przestępstw	Średnia	32,1	32,1	18,8	16,0
Ogółem Polska	Średnia	32,0	29,2	20,2	17,5

2.2.1. Przestępstwo z art. 158 § 1 k.k.

Jak pokazują wartości średniej, rozkład czterech podstawowych rodzajów kar wymierzanych za przestępstwo udziału w bójce lub pobiciu jest bardzo równomierny. Nieco częściej za przestępstwo to sądy orzekały kary wolnościowe – grzywnę i ograniczenie wolności (łącznie ponad 55%), niż izolacyjne. Na karę pozbawienia wolności z zawieszeniem została skazana co czwarta osoba, zaś niemal 18% wymierzono bezwzględną karę pozbawienia wolności.

Tabela 17. Struktura kar za przestępstwo z art. 158 § 1 k.k.¹³ (N=45).

Skazani ogółem	Grzywna %	Ograniczenie wolności %	Pozbawienie wolności z zawieszeniem %	Bezwzględne pozbawienie wolności %
Średnia	27,8	27,4	25,5	17,9
Rozpiętość częstości orzekania (min-max)	3,4-54,8	8,8-49,2	2,0-42,6	3,0-36,3
Zróżnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	44,2	41,8	36,9	37,8
Zróżnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	100,6	92,0	92,4	108,9

Rozpiętość częstości orzekania poszczególnych kar za przestępstwo udziału w bójce lub pobiciu jest duża. Największe różnice dotyczą orzekania kary grzywny (51,4 punkty procentowe, dalej p.p.), najmniejsze – kary pozbawienia wolności (33,3 p.p.). Okręgi sądowe, w których kara grzywny była orzekana najczęściej, to: zamojski, przemyski i tarnobrzeski (w co najmniej 50%). Najrzadziej natomiast (poniżej 10%) skazywały na karę grzywny sądy rejonowe w okręgach: toruńskim, bielsko-bialskim i świdnickim. Z kolei największe

¹³ Odsetki nie sumują się do 100, bowiem w tabeli nie została uwzględniona kara mieszana, stanowiąca znikomy odsetek udziału w strukturze kar orzekanych. Kara ta nie została uwzględniona w żadnej z tabel w rozdziale 2.

rozbieżności w skazaniach na bezwzględną karę pozbawienia wolności dotyczyły Tarnowa (3,0%) oraz Zielonej Góry (36,3%). Szczegółowe dane w tym zakresie znajdują się w tabeli 18.

Do analizy stopnia zróżnicowania badanych wartości zmiennych wykorzystaliśmy także miary rozproszenia, zwane inaczej miarami dyspersji – odchylenie standardowe i współczynnik zmienności.

Odchylenie standardowe jest klasyczną miarą zmienności w danym zbiorze. Jest ono równe pierwiastkowi kwadratowemu z wariancji, czyli z sumy kwadratów odchyleń wyników od średniej, podzielonej przez liczbę wyników minus jeden. Miara ta, najogólniej mówiąc, informuje nas o tym, jaka jest przeciętna odległość wyników od średniej, inaczej, jak szeroko wartości danej wielkości (tutaj rodzaj orzeczonej kary) są rozrzucone wokół średniej. Odchylenie standardowe jest miarą bezwzględną.

Współczynnik zmienności z kolei jest prostym wskaźnikiem informującym nas o tym, jaki procent stanowi odchylenie standardowe względem wartości średniej arytmetycznej. Jest zatem miarą względną, zależną od średniej. Współczynnik ten pozwala zobaczyć, jak bardzo odsetki dla poszczególnych sądów rejonowych odbiegają od średniej w okręgu, odsetki poszczególnych okręgów natomiast – od średniej dla całej Polski. Dzięki temu łatwo porównać zróżnicowanie wewnątrz okręgów i między okręgami. Im wyższe wartości przyjmuje każda z tych miar, tym z większym rozproszeniem i zróżnicowaniem mamy do czynienia. Zróżnicowanie poniżej 25% ocenia się zwykle jako niskie, od 25–45% jako przeciętne, powyżej 45%–100% jako silne. Z kolei, gdy współczynnik zmienności wynosi ponad 100%, mówimy o bardzo silnej zmienności¹⁴.

¹⁴ E. Babbie, *Podstawy badań społecznych*, Warszawa 2008, s. 460; S. Bedyńska, A. Brzezicka, *Statystyczny drogowca. Praktyczny poradnik analizy danych w naukach społecznych na przykładzie psychologii*, Warszawa 2007, s. 78, 258.

Tabela 18. Art. 158 § 1 k.k. – odsetki kar w poszczególnych okręgach sądowych (N=45).

	Grzywna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności
	%	%	%	%
Zamość	54,8	15,7	18,3	11,3
Przemyśl	52,6	19,3	12,3	8,8
Tarnobrzeg	50,0	14,5	25,8	9,7
Częstochowa	47,5	19,2	16,7	15,8
Nowy Sącz	44,9	31,9	14,5	8,7
Łomża	44,1	8,8	36,8	10,3
Siedlce	43,4	28,9	13,2	13,2
Sieradz	41,2	8,8	32,4	14,7
Legnica	39,2	49,0	2,0	9,8
Tarnów	35,8	43,3	13,4	3,0
Piotrków Tryb.	35,7	11,9	28,6	23,8
Kalisz	35,0	12,5	32,5	20,0
Ostrołęka	33,8	19,7	32,4	14,1
Jelenia Góra	33,3	12,5	29,2	25,0
Konin	32,4	29,4	17,6	20,6
Rzeszów	31,9	23,4	34,0	10,6
Kielce	30,8	9,9	39,6	19,2
Opole	30,1	29,4	23,5	16,2
Kraków	29,7	28,7	27,7	11,9
Gliwice	29,3	28,6	16,6	24,7
Suwałki	28,6	39,7	11,1	19,0
Radom	28,2	30,8	27,4	11,1
Lublin	27,5	24,8	26,4	20,2
Warszawa-Praga	27,0	21,6	28,4	18,9
Łódź	24,1	44,6	19,0	10,8
Koszalin	23,7	25,0	32,9	17,1
Białystok	23,4	22,1	28,6	26,0
Warszawa	22,9	48,8	12,0	15,1
Poznań	22,8	19,5	31,6	25,1
Elbląg	22,4	40,8	21,4	15,3
Katowice	21,5	37,5	19,8	20,1
Włocławek	21,1	36,8	25,0	14,5
Szczecin	20,7	13,6	36,7	26,6
Słupsk	19,8	42,0	23,5	14,8
Gorzów Wlkp.	19,5	26,0	31,2	23,4
Olsztyn	19,0	33,0	26,0	22,0
Krosno	18,6	33,9	32,2	10,2
Zielona Góra	14,3	27,5	20,9	36,3
Płock	13,8	24,1	40,2	21,8
Bydgoszcz	13,0	28,0	31,0	23,0
Wrocław	12,9	20,0	40,0	27,1
Gdańsk	12,5	49,2	10,2	19,5
Świdnica	8,1	40,7	27,9	23,3
Bielsko-Biała	7,4	18,5	42,6	29,6
Toruń	3,4	37,3	35,6	22,0

Analiza pokazuje, że przeciętne zróżnicowanie polityki orzeczniczej za przestępstwo udziału w bójce i pobiciu jest większe wewnątrz okręgów niż między okręgami. Między okręgami możemy je uznać za średnie, wewnątrz okręgów – za silne (dla kary ograniczenia wolności i pozbawienia wolności z zawieszeniem) oraz bardzo silne (dla pozostałych dwóch rodzajów kar, tj. grzywny i bezwzględnej kary pozbawienia wolności).

2.2.2. Przestępstwo z art. 178a § 1 k.k.

Na podstawie średnich odsetków dla Polski można stwierdzić, że za przestępstwo prowadzenia pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego (art. 178a k.k.) sądy najczęściej orzekały karę grzywny (ponad 60% wszystkich nieprawomocnych skazań). W blisko co piątym przypadku wymierzono karę ograniczenia wolności, jak i karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania (dokładnie po 18,3%). Sporadycznie, bo w 3%, orzeczono natomiast bezwzględną karę pozbawienia wolności.

Tabela 19. Struktura kar za przestępstwo z art. 178a k.k. (N=45).

Skazani ogółem	Grzywna %	Ograniczenie wolności %	Pozbawienie wolności z zawieszeniem %	Bezwzględne pozbawienie wolności %
Średnia	60,1	18,3	18,3	3,1
Rozpiętość częstości orzekania	20,5–91,1	4,4–36,1	2,3–64,5	0,7–8,1
Zróżnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	29,2	43,0	76,1	55,4
Zróżnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	30,5	53,8	83,0	93,4

Największa rozpiętość częstości orzekania (różnice między wartością minimum i maksimum) wystąpiła w odniesieniu do kary pozbawienia wolności w zawieszeniu i kary grzywny (odpowiednio 62,2 i 70,6 p.p.). Odsetki skazań na karę pozbawienia wolności w zawieszeniu wahały się między 2,3% (Siedlce) a 64,5% (Tarnów), a skazań na karę grzywny – od 20,5% (Tarnów) do 91,1% (Sieradz). Z kolei rozpiętość w orzekaniu kary ograniczenia wolności zawierała się w przedziale 4,4% i 36,1%. Karę bezwzględnego pozbawienia wolności najrzadziej orzekały sądy w okręgu konińskim (0,7%), najczęściej natomiast sądy w okręgu wrocławskim (8,1%). Szczegółowe dane w tym zakresie znajdują się w tabeli 20.

Tabela 20. Art. 178a k.k. – odsetki kar w poszczególnych okręgach sądowych (N=45).

	Grzywna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z warunkowym	Bezwzględne pozbawienie wolności
	%	%	%	%
Sieradz	91,1	4,7	3,2	1,0
Tarnobrzeg	88,5	4,4	5,9	1,2
Kielce	86,8	7,8	4,2	1,2
Zamość	83,9	12,3	2,4	1,3
Siedlce	82,5	14,0	2,3	1,0
Konin	82,2	10,6	6,4	0,7
Kalisz	80,1	8,2	9,3	2,3
Ostrołęka	77,5	15,1	6,7	0,7
Łomża	77,4	10,0	11,5	1,1
Krosno	72,8	13,0	12,1	2,1
Legnica	72,4	19,5	4,6	3,2
Szczecin	71,0	14,7	9,9	4,2
Rzeszów	69,7	14,0	14,2	2,2
Jelenia Góra	69,4	20,7	5,4	4,3
Poznań	68,7	17,6	9,9	3,7
Radom	67,9	19,1	9,6	3,1
Kraków	66,4	19,2	12,0	2,1
Opole	66,4	19,9	10,3	3,4
Piotrków Tryb.	65,5	5,0	25,8	3,5
Częstochowa	65,1	14,4	18,0	2,3
Słupsk	61,8	30,5	5,9	1,7
Przemysł	61,4	16,0	18,5	3,3
Elbląg	61,4	21,5	15,3	1,7
Zielona Góra	60,7	18,5	16,9	3,6
Olsztyn	59,9	28,5	9,4	1,9
Warszawa-Praga	58,2	24,3	12,6	4,1
Warszawa	57,9	32,4	7,5	1,9
Gorzów Wlkp.	57,2	14,6	24,1	3,8
Białystok	55,0	12,3	27,8	4,8
Katowice	54,5	26,0	16,4	3,0
Gliwice	53,4	14,4	27,3	4,7
Nowy Sącz	52,8	15,2	30,5	1,3
Świdnica	50,5	20,1	25,5	3,7
Lublin	50,2	20,3	25,7	3,7
Suwałki	49,7	22,4	24,4	3,6
Płock	48,7	20,7	25,9	4,5
Włocławek	48,5	31,4	18,7	1,4
Gdańsk	48,5	32,0	15,9	3,1
Koszalin	38,6	23,1	31,6	6,7
Bydgoszcz	37,6	24,1	33,3	5,0
Toruń	34,6	36,1	24,7	4,6
Łódź	32,2	30,7	33,5	3,5
Wrocław	23,7	23,0	44,7	8,1
Bielsko-Biała	22,3	9,1	61,2	7,0
Tarnów	20,5	13,3	64,5	1,8

Zróżnicowanie między okręgami znów było mniejsze aniżeli zróżnicowanie wewnątrz okręgów. Wydaje się jednak, że w dużej mierze zróżnicowanie to zależało od rodzaju orzeczonej kary. Przeciętne zróżnicowanie między okręgami dotyczyło kar nieizolacyjnych. Z kolei dla izolacyjnych (w tym także kary pozbawienia wolności w zawieszeniu) było ono silne. Średni współczynnik zmienności wewnątrz okręgów wskazuje co do zasady na bardzo silne zróżnicowanie (największe – 93,4% – dotyczy bezwzględnej kary pozbawienia wolności). Wyjątkiem jest kara grzywny, dla której wartość średniego współczynnika zmienności wyniosła niespełna 31%.

2.2.3. Przestępstwo z art. 209 k.k.

Najczęściej orzekaną karą za przestępstwo niealimentacji jest w Polsce kara ograniczenia wolności. Stanowi ona średnio 66,5% skazań za to przestępstwo. W co czwartym przypadku sąd skazał sprawców przestępstwa niealimentacji na karę pozbawienia wolności, przy czym nieco częściej (różnica 2,6 p.p.) z warunkowym zawieszeniem wykonania tej kary. Kara grzywny z kolei stanowiła 8,3% skazań.

Tabela 21. Struktura kar za przestępstwo z art. 209 k.k. (N=45).

Skazani ogółem	Grzywna %	Ograniczenie wolności %	Pozbawienie wolności z zawieszeniem %	Bezwzględne pozbawienie wolności %
Średnia	8,3	66,5	13,8	11,2
Rozpiętość częstości orzekania	1,8–19,7	36,7–85,7	3,8–31,9	1,9–37,6
Zróżnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	41,2	17,1	46,5	60,9
Zróżnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	86,3	27,4	71,1	74,2

Rozpiętość częstości orzekania dla przestępstwa niealimentacji znów była duża. Największa (49 p.p.) dotyczyła kary ograniczenia wolności, ale równie duże rozbieżności między wartościami minimum i maksimum (35,7 p.p.) zanotowaliśmy dla bezwzględnej kary pozbawienia wolności. Okręg, w którym można zaobserwować najbardziej łagodne podejście do karania, tj. taki, w którym odsetek orzeczonej kary grzywny był najwyższy, to okręg legnicki. Najniższe odsetki skazań na tę karę dotyczyły z kolei okręgu łódzkiego. W przypadku bezwzględnej kary pozbawienia wolności rozpiętości wahały się między 1,9% (Warszawa) a 37,6% (Bielsko-Biała).

Tabela 22. Art. 209 k.k. – odsetki kar w poszczególnych okręgach sądowych (N=45).

	Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności
	%	%	%	%
Bielsko-Biała	1,9	39,2	21,0	37,6
Sieradz	5,0	49,6	19,6	24,8
Poznań	9,7	54,2	12,3	23,3
Białystok	5,3	44,3	29,0	21,4
Kalisz	8,7	57,1	14,2	20,0
Tarnobrzeg	12,4	36,7	31,9	19,1
Gliwice	7,5	68,0	8,0	16,5
Szczecin	10,7	56,3	16,6	16,1
Piotrków Tryb.	7,0	63,3	13,8	15,8
Wrocław	4,1	61,8	18,1	15,7
Kielce	12,3	58,7	13,5	15,4
Ostrołęka	4,6	69,2	13,0	13,2
Gorzów Wlkp.	8,7	61,4	17,0	12,9
Zielona Góra	13,9	61,7	11,2	12,9
Kraków	8,2	63,9	15,2	12,3
Zamość	7,6	69,1	11,4	11,9
Suwałki	5,5	74,4	8,5	11,7
Radom	4,6	72,6	11,3	11,5
Jelenia Góra	7,7	64,6	16,3	11,5
Tarnów	8,9	56,5	22,8	11,2
Częstochowa	5,1	74,7	9,0	10,8
Krosno	11,7	48,4	29,1	10,8
Łomża	7,7	59,6	22,4	10,3
Lublin	6,0	75,9	8,3	9,5
Gdańsk	5,5	75,1	9,2	9,2
Elbląg	12,7	69,3	8,6	9,2
Świdnica	8,6	69,7	12,5	9,1
Konin	9,6	66,4	15,2	8,7
Opole	14,3	62,3	14,8	8,5
Bydgoszcz	7,3	72,5	11,8	8,4
Siedlce	4,8	78,4	7,9	8,2
Przemyśl	10,3	61,1	20,6	7,7
Płock	6,8	81,6	5,9	5,8
Łódź	1,8	75,8	16,3	5,7
Toruń	4,3	81,9	8,2	5,6
Katowice	9,7	78,5	6,1	5,5
Nowy Sącz	10,0	69,6	15,3	5,1
Włocławek	11,7	73,0	10,4	4,9
Olsztyn	9,6	74,1	11,4	4,6
Rzeszów	8,6	69,0	18,0	4,4
Koszalin	9,9	73,6	12,1	4,4
Słupsk	6,2	82,9	7,0	3,8
Warszawa-Praga	10,4	81,3	4,6	3,7
Legnica	19,7	68,5	8,3	3,3
Warszawa	8,6	85,7	3,8	1,9

Zróźnicowanie między okręgami było różne – niskie dla kary ograniczenia wolności, przeciętne dla kary grzywny oraz silne dla kary pozbawienia wolności – bezwzględnej i z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. Zdecydowanie większe zróźnicowanie wystąpiło wewnątrz okręgów. Najogólniej można powiedzieć, że występuje bardzo silna zmienności wewnątrz okręgów w zakresie orzekania kary grzywny, bezwzględnej kary pozbawienia wolności i kary pozbawienia wolności z zawieszeniem oraz przeciętna co do orzekania kary ograniczenia wolności.

2.2.4. Przepięstwo z art. 278 § 1 k.k.

Najczęstszą reakcją na przepięstwo kradzieży było skazanie na karę wolnościową – karę ograniczenia wolności (36%) lub karę grzywny (21,5%). Bezwzględna kara pozbawienia wolności została orzeczona w około co trzecim przypadku, zaś kara pozbawienia wolności z zawieszeniem w około co dziesiątym.

Tabela 23. Struktura kar za przepięstwo z art. 278 § 1 k.k. (N=45).

Skazani ogółem	Grzywna %	Ograniczenie wolności %	Pozbawienie wolności z zawieszeniem %	Bezwzględne pozbawienie wolności %
Średnia	21,5	36,0	12,9	28,6
Rozpiętość częstości orzekania	8,8–35,6	11,2–54,1	2,4–26,5	15,2–40,9
Zróźnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	29,6	26,1	42,9	23,0
Zróźnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	53,6	44,5	69,9	46,0

Rozpiętość częstości orzekania za przepięstwo kradzieży jest największa dla kary ograniczenia wolności. Wynosi bowiem 42,9 p.p. W okręgu sieradzkim kara ograniczenia wolności stanowiła 11,2% kar orzeczonych za przepięstwo kradzieży, w okręgu słupeckim natomiast – aż 54,1%. Różnice między wartościami minimum i maksimum dla pozostałych kar wynoszą około 25 p.p.

Zróźnicowanie między okręgami jest przeciętne i znów mniejsze niż zróźnicowanie wewnątrz okręgów. Wewnątrz okręgów bowiem wartości średnich współczynników zmienności wskazują na silną zmienność.

Tabela 24. Art. 278 § 1 k.k. – odsetki kar w poszczególnych okręgach sądowych (N=45).

	Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności
	%	%	%	%
Przemysł	35,6	37,3	10,2	16,1
Tarnobrzeg	33,0	25,0	14,0	28,0
Zamość	32,7	23,8	9,5	33,3
Piotrków Tryb.	31,1	20,8	19,5	28,3
Ostrołęka	29,7	39,9	12,2	16,9
Krosno	29,3	33,7	21,7	15,2
Sieradz	28,6	11,2	22,4	35,7
Płock	27,5	27,5	11,3	32,4
Łomża	27,5	29,7	23,1	19,8
Legnica	27,3	49,4	6,8	16,2
Nowy Sącz	26,9	40,6	11,4	20,6
Konin	25,7	36,1	11,8	25,7
Kraków	24,7	35,5	12,3	25,7
Poznań	24,5	30,5	9,1	34,9
Siedlce	23,6	44,2	12,1	17,6
Kalisz	23,5	40,0	14,0	22,5
Częstochowa	22,8	41,0	9,0	26,2
Szczecin	22,8	30,4	12,2	32,6
Rzeszów	22,8	29,1	15,5	31,6
Lublin	22,6	33,7	15,5	27,6
Warszawa	22,3	46,5	5,4	24,3
Suwałki	21,9	37,2	10,2	30,1
Radom	21,3	44,0	9,3	23,9
Warszawa-Praga	20,8	43,9	7,6	24,9
Gliwice	20,4	39,2	8,4	31,7
Kielce	20,4	17,6	26,5	35,6
Tarnów	19,8	32,2	21,5	26,4
Elbląg	19,8	42,2	10,6	26,6
Białystok	19,0	18,0	24,3	38,6
Katowice	18,9	47,5	5,9	25,9
Bielsko-Biała	18,4	24,7	19,7	36,4
Gdańsk	18,1	37,6	7,9	34,2
Zielona Góra	17,8	30,1	17,2	34,7
Koszalin	17,0	43,6	12,8	26,2
Opole	16,7	39,0	13,2	30,6
Gorzów Wlkp.	15,5	25,4	16,4	40,9
Włocławek	15,1	40,5	2,4	39,0
Słupsk	14,3	54,1	7,8	23,4
Olsztyn	14,2	45,8	8,8	29,1
Jelenia Góra	14,0	41,5	7,6	34,4
Świdnica	13,7	36,0	18,9	30,9
Bydgoszcz	12,9	39,1	12,5	34,4
Łódź	12,8	41,6	12,3	31,0
Toruń	9,5	51,5	6,4	32,6
Wrocław	8,8	39,7	15,1	35,8

2.2.5. Przestępstwo z art. 286 k.k.

W przypadku przestępstwa oszustwa trudno mówić o jakiegokolwiek tendencji, bowiem każda z kar była orzekana w podobnym odsetku – różnica między karą orzekaną najczęściej, tj. pozbawieniem wolności z zawieszeniem a karą orzekaną najrzadziej, tj. ograniczeniem wolności, wyniosła niespełna 5 punktów procentowych.

Tabela 25. Struktura kar za przestępstwo z art. 286 k.k. (N=45).

Skazani ogółem	Grzywna %	Ograniczenie wolności %	Pozbawienie wolności z zawieszeniem %	Bezwzględne pozbawienie wolności %
Średnia	24,0	22,8	27,7	24,6
Rozpiętość częstości orzekania	10,8–36,8	6,4–40,1	14,5–39,9	11,7–33,9
Zróżnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	25,9	37,3	23,2	18,4
Zróżnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	49,6	55,3	45,9	38,9

Rozpiętości częstości orzekania dla każdego rodzaju kary były podobne. Największe – na poziomie 33,7 p.p. – dotyczyły kary ograniczenia wolności, najmniejsze – 22,2 p.p. – bezwzględnej kary pozbawienia wolności. Okręg, w którym kara ograniczenia wolności była orzekana najczęściej, to okręg elbląski – 40,1%, najrzadziej zaś była ona stosowana w okręgu sieradzkim – 6,4%. W okręgu elbląskim zanotowaliśmy również najniższy odsetek skazań na bezwzględną karę pozbawienia wolności – 11,7%, najwyższy z kolei w okręgu białskim – 33,9%.

Zróżnicowanie między okręgami można generalnie określić jako przeciętne, wewnątrz okręgów natomiast – jako silne. Najmniejsze zróżnicowanie widoczne jest dla bezwzględnej kary pozbawienia wolności. Wyniosło ono odpowiednio 18,4% – między okręgami oraz 38,9% – wewnątrz okręgów.

Tabela 26. Art. 286 1 k.k. – odsetki kar w poszczególnych okręgach sądowych (N=45).

	Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności
	%	%	%	%
Legnica	36,8	33,9	14,5	14,5
Konin	35,9	17,1	24,3	22,7
Zamość	35,4	8,2	30,4	25,7
Tarnobrzeg	34,0	7,5	33,3	24,5
Piotrków Tryb.	33,1	11,1	36,4	19,4
Łomża	32,9	17,1	18,5	30,8
Przemysł	31,5	19,6	26,6	21,2
Częstochowa	30,6	18,0	27,4	23,3
Siedlce	30,0	22,3	15,5	30,0
Krosno	29,5	17,6	24,2	28,6
Szczecin	27,9	16,1	30,8	23,8
Lublin	27,3	21,0	30,2	19,9
Suwałki	27,1	30,0	21,2	21,7
Ostrołęka	27,1	24,0	25,5	23,4
Włocławek	26,9	27,3	24,1	20,6
Jelenia Góra	25,1	32,6	19,4	21,5
Gliwice	24,9	26,1	21,1	26,7
Rzeszów	24,8	27,5	25,4	21,8
Kielce	24,7	6,9	39,9	28,1
Płock	24,5	19,1	25,6	28,5
Gorzów Wlkp.	24,5	14,7	33,2	26,6
Sieradz	24,4	6,4	34,6	33,3
Opole	24,2	24,0	28,5	23,2
Świdnica	24,0	21,5	29,3	22,7
Elbląg	23,8	40,1	23,8	11,7
Katowice	23,6	31,4	20,7	23,2
Warszawa	23,6	35,0	19,6	21,1
Kraków	22,9	24,9	27,0	23,8
Poznań	21,2	20,9	26,7	30,6
Słupsk	20,9	38,1	19,0	22,0
Kalisz	20,0	21,6	29,4	27,8
Nowy Sącz	19,7	29,6	31,5	18,8
Białystok	19,2	10,8	39,9	30,0
Warszawa-Praga	18,8	31,1	23,0	24,1
Toruń	18,7	37,0	21,7	22,3
Radom	18,6	24,6	34,2	22,3
Łódź	18,5	27,1	31,3	21,4
Zielona Góra	17,5	21,4	33,7	25,8
Gdańsk	17,0	27,1	28,1	26,0
Bydgoszcz	16,7	25,7	30,2	26,4
Koszalin	16,5	22,5	31,5	29,5
Tarnów	16,3	24,0	34,7	23,5
Olsztyn	15,7	31,5	23,9	28,4
Bielsko-Biała	14,6	11,2	38,9	33,9
Wrocław	10,8	21,3	37,8	29,9

2.2.6. Przestępstwo z art. 62 u.p.n.

W przypadku skazanych za przestępstwo posiadania środków odurzających lub substancji psychotropowych najczęściej (bo w ponad połowie przypadków) orzekaną karą była kara grzywny. Karę ograniczenia wolności sądy stosowały w co piątym przypadku. Rzadziej sądy skazywały na karę pozbawienia wolności z zawieszeniem – 14,7%. Bezwzględna kara pozbawienia wolności była z kolei stosowana jedynie wobec co dziesiątego skazanego za to przestępstwo.

Tabela 27. Struktura kar za przestępstwo z art. 62 u.p.n. (N=45).

Skazani ogółem	Grzywna %	Ograniczenie wolności %	Pozbawienie wolności z zawieszeniem %	Bezwzględne pozbawienie wolności %
Średnia	51,0	21,7	14,7	10,9
Rozpiętość częstości orzekania	23,1–75,1	5,3–39,2	5,2–24,5	1,1–21,1
Zróżnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	22,3	37,3	34,3	40,4
Zróżnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	34,1	67,1	79,9	80,4

Największe rozpiętości w częstości orzekania są widoczne dla kary grzywny – 52 p.p. Są bowiem okręgi sądowe, w których skazania na tę karę stanowiły 75% ogółu (Nowy Sącz), jak i takie, w których wyniosły one 23,1% (Toruń).

Zróżnicowanie między okręgami jest raczej przeciętne, zaś wewnątrz okręgów – raczej silne. Ciekawe, że niemal dla każdego rodzaju kar zróżnicowanie wewnątrz okręgów jest dwukrotnie wyższe od zróżnicowania między okręgami.

Tabela 28. Art. 62 u.p.n. – odsetki kar w poszczególnych okręgach sądowych (N=45).

	Grzywna samoistna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności
	%	%	%	%
Nowy Sącz	75,1	11,6	11,6	1,1
Legnica	71,3	17,2	5,2	4,0
Piotrków Tryb.	67,4	11,9	7,4	11,9
Łomża	66,7	7,1	13,1	10,1
Kalisz	65,8	13,8	15,8	4,6
Przemysł	64,2	7,5	23,9	3,0
Płock	63,8	17,1	9,5	8,1
Siedlce	63,8	18,8	8,7	8,2
Gorzów Wlkp.	63,7	13,7	14,9	6,5
Tarnobrzeg	62,1	12,1	21,2	4,5
Gliwice	61,9	20,0	9,7	7,2
Konin	59,6	12,8	23,4	4,3
Zamość	58,5	14,9	13,8	12,8
Sieradz	58,5	5,3	24,5	10,6
Elbląg	56,1	22,2	13,1	8,1
Radom	55,4	25,8	7,0	11,3
Krosno	54,8	17,7	16,1	9,7
Ostrołęka	54,8	11,9	19,0	11,9
Warszawa	53,1	28,3	8,4	7,4
Kraków	52,7	24,5	11,7	8,3
Warszawa-Praga	52,5	28,8	7,2	8,6
Suwałki	51,3	28,2	9,6	9,6
Wrocław	48,9	23,9	13,8	11,5
Jelenia Góra	48,9	25,0	11,6	13,1
Kielce	48,6	11,3	23,2	16,0
Tarnów	47,4	28,9	14,1	8,1
Katowice	46,8	27,4	14,0	9,4
Bydgoszcz	46,0	24,7	14,7	13,3
Szczecin	45,5	22,4	12,6	18,0
Bielsko-Biała	45,5	21,6	19,3	13,1
Poznań	44,7	25,6	13,8	14,0
Opole	44,5	25,6	15,7	11,7
Koszalin	44,2	23,5	13,0	17,9
Rzeszów	44,0	26,7	13,3	10,7
Lublin	43,0	22,7	21,5	11,6
Olsztyn	40,5	25,4	17,8	14,1
Zielona Góra	40,2	28,9	16,7	14,2
Białystok	40,1	17,6	20,4	21,1
Częstochowa	39,6	23,1	23,7	11,8
Świdnica	39,2	31,5	9,9	18,0
Włocławek	38,9	34,4	14,5	10,7
Łódź	38,6	24,9	15,8	16,2
Słupsk	36,2	39,2	11,6	12,9
Gdańsk	28,0	33,5	15,4	17,7
Toruń	23,1	37,4	21,0	15,9

2.3. Wzory karania w poszczególnych okręgach sądowych

Interesujące wydaje się również prześledzenie, w których okręgach są najwyższe odsetki kary bezwzględnej pozbawienia wolności i pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania kary, a w których najwyższe są odsetki skazań na kary o charakterze wolnościowym. Dane w tym zakresie przedstawiamy w tabeli 29. W kategorii każdego z omawianych przestępstw wybraliśmy po trzy okręgi, w których średnie odsetki orzeczeń poszczególnych rodzajów kar były najwyższe i najniższe. Założyliśmy, że możliwe jest wystąpienie ośmiu wzorców karania – po jednym dla każdej z kar (grzywny, kary ograniczenia wolności, kary pozbawienia wolności z zawieszeniem, bezwzględnej kary pozbawienia wolności) w dwóch wariantach – średnie najwyższe oraz średnie najniższe odsetki orzeczeń danej kary. Przyjeliśmy, że o pewnym wzorcu karania możemy mówić w przypadku okręgów, w których widoczna jest podobna polityka karania przynajmniej dla połowy analizowanych przestępstw (czyli trzech).

Z przeprowadzonych analiz wynika, że założone wzorce wystąpiły w następujących okręgach:

1. Okręgi o najwyższych średnich odsetkach kary grzywny: Zamość, Tarnobrzeg, Legnica.
2. Okręgi o najniższych średnich odsetkach kary grzywny: Toruń, Bielsko-Biała, Wrocław.
3. Okręgi o najwyższych średnich odsetkach kary ograniczenia wolności: Warszawa, Toruń, Słupsk.
4. Okręgi o najniższych średnich odsetkach kary ograniczenia wolności: Sieradz, Kielce, Tarnobrzeg.
5. Okręgi o najwyższych średnich odsetkach kary pozbawienia wolności z zawieszeniem: Bielsko-Biała, Białystok.
6. Okręg o najniższych średnich odsetkach kary pozbawienia wolności z zawieszeniem: Legnica.
7. Okręg o najwyższych średnich odsetkach bezwzględnej kary pozbawienia wolności: Bielsko-Biała.
8. Okręgi o najniższych średnich odsetkach bezwzględnej kary pozbawienia wolności: Nowy Sącz, Przemyśl, Legnica.

Tabela 29. Okręgi sądowe o najniższych i najwyższych średnich odsetkach kar (N=45).

	Art. 158 k.k.	Art. 178a k.k.	Art. 209 k.k.	Art. 278 k.k.	Art. 285 k.k.	Art. 62 u.p.n.
Grzywna	Najwyższe średnie odsetki kary %	1. Sieradz (91,1) 2. Tarnobrzeg (88,5%) 3. Kielce (86,8)	1. Legnica (19,7) 2. Opole (14,3) 3. Zielona Góra (13,9)	1. Przemysł (35,6) 2. Tarnobrzeg (33,0) 3. Zamość (32,7)	1. Legnica (36,8) 2. Konin (35,9) 3. Zamość (35,4)	1. Nowy Sącz (75,1) 2. Legnica (71,3) 3. Piotrków Tryb. (67,4)
	Najniższe śred- nie odsetki kary %	1. Toruń (3,4) 2. Bielsko-Biała (7,4) 3. Świdnica (8,1)	1. Tarnów (20,5) 2. Bielsko-Biała (22,3) 3. Wrocław (23,7%)	1. Łódź (1,8) 2. Bielsko-Biała (1,9) 3. Wrocław (4,1)	1. Wrocław (8,8) 2. Toruń (9,5) 3. Łódź (12,8)	1. Toruń (23,1) 2. Gdańsk (28,0) 3. Słupsk (36,2)
Kara ograniczenia wolności	Najwyższe średnie odsetki kary %	1. Gdańsk (49,2) 2. Legnica (49,0) 3. Warszawa (48,8)	1. Toruń (36,1) 2. Warszawa (32,4) 3. Gdańsk (32,0)	1. Warszawa (85,7) 2. Słupsk (82,9) 3. Toruń (81,9)	1. Elbląg (40,1) 2. Słupsk (39,1) 3. Toruń (37,0)	1. Słupsk (39,2) 2. Toruń (37,4) 3. Wrocław (34,4)
	Najniższe śred- nie odsetki kary %	1. Sieradz (8,8) 2. Łomża (8,8) 3. Kielce (9,9)	1. Tarnobrzeg (4,4) 2. Sieradz (4,7) 3. Piotrków Tryb. (5,0)	1. Tarnobrzeg (36,7) 2. Bielsko-Biała (39,2) 3. Białystok (44,3)	1. Sieradz (11,2) 2. Kielce (17,6) 3. Białystok (18,0)	1. Sieradz (5,3) 2. Łomża (7,1) 3. Przemysł (7,5)
Pozbawienie wolności z zawieszaniem	Najwyższe średnie odsetki kary %	1. Bielsko-Biała (42,6) 2. Płock (40,2) 3. Wrocław (40,0)	1. Tarnów (64,5) 2. Bielsko-Biała (61,2) 3. Wrocław (44,7)	1. Tarnobrzeg (31,9) 2. Krosno (29,1) 3. Białystok (29,0)	1. Białystok (39,9) 2. Kielce (39,9) 3. Bielsko-Biała (38,9)	1. Sieradz (24,5) 2. Przemysł (23,9) 3. Częstochowa (23,7)
	Najniższe śred- nie odsetki kary %	1. Legnica (2,0) 2. Gdańsk (10,2) 3. Suwałki (11,1)	1. Siedlce (2,3) 2. Zamość (2,4) 3. Sieradz (3,2)	1. Warszawa (3,8) 2. Warszawa-Praga (4,6) 3. Płock (5,9)	1. Wrocław (2,4) 2. Warszawa (5,4) 3. Katowice (5,9)	1. Legnica (5,2) 2. Radom (7,0) 3. Warszawa-Praga (7,2)
Bezwyłączne pozb- awienie wolności	Najwyższe średnie odsetki kary %	1. Zielona Góra (36,3) 2. Bielsko-Biała (29,6) 3. Wrocław (27,1)	1. Wrocław (8,1) 2. Bielsko-Biała (7,0) 3. Koszalin (6,7)	1. Bielsko-Biała (37,6) 2. Sieradz (24,8) 3. Poznań (23,3)	1. Gorzów Wlk. (40,9) 2. Wrocław (39,0) 3. Białystok (38,6)	1. Białystok (21,1) 2. Świdnica (18,0) 3. Szczecin (18,0)
	Najniższe śred- nie odsetki kary %	1. Tarnów (3,0) 2. Nowy Sącz (8,7) 3. Przemysł (8,8)	1. Konin (0,7) 2. Ostrołęka (0,7) 3. Sieradz, Siedlce (1,0)	1. Warszawa (1,9) 2. Legnica (3,3) 3. Warszawa-Praga (3,7)	1. Krosno (15,2) 2. Przemysł (16,1) 3. Legnica (16,2)	1. Nowy Sącz (1,1) 2. Przemysł (3,0) 3. Legnica (4,0)

Analiza ta pokazuje, że w jednym okręgu możemy mieć do czynienia z więcej niż jednym wzorcem karania, na co z pewnością ma wpływ rodzaj przestępczości. Poza tym, te różne wzorce karania występujące w poszczególnych okręgach niekiedy składają się na pewien model karania. Jest on widoczny choćby w przypadku okręgu bialskiego (z Sądem Okręgowym w Bielsku-Białej), w którym zdecydowanie preferuje się karę izolacyjną – bezwzględne pozbawienie wolności, karę pozbawienia wolności z zawieszeniem, a praktyka orzekania kar nieizolacyjnych, jak kary grzywny, nie jest dość powszechna. Odwrotną sytuację widać choćby w okręgu legnickim, w którym zanotowaliśmy najniższe odsetki dla kary pozbawienia wolności (z zawieszeniem i bezwzględnej) oraz najwyższe dla kary grzywny. Warto również dodać, że w trzech okręgach widać dość wyraźną tendencję do orzekania konkretnych kar. W okręgu bialskim dominuje bezwzględne pozbawienie wolności (w 4 na 6 analizowanych przestępstw okręg ten znalazł się na jednym z pierwszych trzech miejsc wśród okręgów z najwyższymi średnimi odsetkami orzeczeń tej kary), natomiast w okręgu toruńskim widoczna jest skłonność do orzekania przede wszystkim kary ograniczenia wolności (okręg ten znalazł się w czołówce okręgów z najwyższymi średnimi odsetkami tej kary w 5 na 6 analizowanych przestępstw).

3. Surowość kar w poszczególnych sądach rejonowych w 2018 r.

Analizy prezentowane w niniejszym rozdziale opierają się na tych samych danych, co omawiane wyżej. O ile jednak w poprzednim rozdziale skupiliśmy się na częstościach poszczególnych rodzajów kar, to w tym mamy do czynienia z próbą uwzględnienia także szczegółowych wymiarów tychże kar, czyli lepszego zobrazowania ich rzeczywistej dolegliwości. Analogicznie jak w projekcie „Spójność karania”, w którym:

W celu porównania kar orzekanych przez sądy z uwzględnieniem składowych ich struktury wprowadzono hipotetyczne przeliczniki (czy inaczej równoważniki) wymiarów każdej kary. Dzięki temu możliwe było stworzenie sumarycznego wskaźnika surowości karania. Zgodnie z przyjętymi założeniami, indeks taki opiera się zarówno na samej strukturze kar, jak i ich szczegółowych wymiarach, co umożliwia prześledzenie dokładnego zróżnicowania modeli karania (...) pod względem surowości. Dla obliczenia wartości tego indeksu (...) należało znaleźć pewien wspólny mianownik dla wszystkich rodzajów i wymiarów orzekanych kar i dokonać ich zsumowania.¹⁵

W obliczeniach uwzględniliśmy pięć wyróżnionych wyżej rodzajów orzekanych w Polsce kar samoistnych: bezwzględne pozbawienia wolności, pozbawienia wolności z zawieszeniem wykonania, ograniczenia wolności, grzywny i tzw. kary mieszanej. Dodatkowo, zgromadzone dane umożliwiły włącznie do analizy kary grzywny orzekanej obok kary pozbawienia wolności. Dane o skazaniach nieprawomocnych obejmują podstawowe wymiary kary pozbawienia wolności (z zawieszeniem wykonania i bezwzględnej), kary ograniczenia wolności oraz kary mieszanej. Dane dla kary grzywny i grzywny orzeczonej obok kary pozbawienia wolności obejmują jedynie łączną liczbę takich skazań, bez szczegółowych wymiarów. W obliczeniach uwzględniliśmy tak zwane środki przedziałów dla wymiarów kary pozbawienia wolności (z warunkowym zawieszeniem i bezwzględnej), kary ograniczenia wolności oraz kary mieszanej. W przypadku kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania analizowane dane obejmują informacje jedynie o fakcie zawieszenia i wymiarze kary zawieszanej, analiza nie uwzględnia więc długości okresu, na który kara została zawieszona. Do analiz na danych o liczbie orzeczonych kar grzywny i grzywny obok pozbawienia wolności wykorzystaliśmy średnią wysokość grzywny orzeczoną w 2018 r. dla każdego z analizowanych przestępstw, na podstawie ogólnopolskich danych o skazaniach prawomocnych.

¹⁵ B. Gruszczyńska, M. Marczewski, P. Ostaszewski, *Spójność karania...*, s. 85.

Za najsurowszą karę uznaliśmy, co oczywiste, bezwzględne pozbawienie wolności i to do niej właśnie zdecydowaliśmy się odnosić surowość pozostałych kar, dlatego też podstawową jednostką analizy jest tu wymiar kary bezwzględnego pozbawienia wolności (wyrażony w miesiącach oraz, dla lepszej porównywalności, w dniach).

Za najważniejszy czynnik kształtujący surowość kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania uznaliśmy ryzyko jej odwieszenia i wykonania, które to ryzyko można oszacować na podstawie dostępnych danych statystycznych. W tym celu, na podstawie sprawozdania Ministerstwa Sprawiedliwości z sądowego wykonywania orzeczeń według właściwości rzeczowej MS-S10r za rok 2018, obliczony został stosunek liczby zarządzeń wykonania warunkowo zawieszonych kar pozbawienia wolności do ogólnego wpływu tych kar do wykonania w danym roku (Dział 6.1. sprawozdania): $16\,865/71\,373 \times 100\% = 23,6\%$. Przez tak obliczony odsetek przemnożone następnie zostały szczegółowe wymiary tego rodzaju kary, dzięki czemu uzyskaliśmy szacunkową długość okresu bezwzględnego pozbawienia wolności, odpowiadającą okresowi pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania kary. Inaczej mówiąc, przykładowa kara jednego roku pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania (bez względu na okres zawieszenia) zostałaby przeliczona na 86,2 dnia bezwzględnego pozbawienia wolności (23,6% z 365 dni).

Dostępne dane dotyczące wymiaru kary ograniczenia wolności obejmowały jedynie liczbę miesięcy, na którą kara została orzeczona, bez liczby godzin do przepracowania społecznie w miesiącu oraz incydentalnych orzeczeń o potrąceniach z wynagrodzenia. Za przelicznik tej kary na karę bezwzględnego pozbawienia wolności przyjęliśmy kodeksową zasadę wykorzystywaną przy zamianie jednej kary na drugą w sytuacji, gdy skazany nie wykona orzeczonej pracy – dwa dni ograniczenia wolności zamieniane są na jeden dzień bezwzględnego pozbawienia wolności¹⁶.

Surowość kary mieszanej obliczona została jako suma obu jej elementów, analogicznie do prezentowanych wyżej przekształceń dla kary bezwzględnego pozbawienia wolności (dokładny wymiar) i kary ograniczenia wolności (wymiar w miesiącach/dniach podzielony na 2).

Ostatnią z analizowanych kar była kara grzywny. W bazie danych o skazaniach nieprawomocnych nie został przedstawiony jej szczegółowy wymiar, dlatego też dla obliczenia jej przeciętnej surowości konieczne było pewne oszacowanie.

W tym celu obliczyliśmy przeciętny wymiar grzywny orzeczonej samoistnie oraz obok kary bezwzględnego pozbawienia wolności w całej Polsce przez wszystkie sądy rejonowe i okręgowe za wszystkie przestępstwa oraz za każde z analizowanych przestępstw – na podstawie danych Krajowego Rejestru Karnego. Wartości te należało następnie odnieść do wymiaru kary bezwzględnego pozbawienia wolności. W tym celu wykorzystaliśmy dane Głównego Urzędu

¹⁶ Art. 65 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeksu karnego wykonawczego (t.j. Dz.U. z 2020 r. Nr 523 ze zm.).

Statystycznego o przeciętnej wysokości wynagrodzenia za pracę (mediana płac z października 2018 r.), wynoszącej 4094,98 brutto, czyli netto 2919,54 zł¹⁷ miesięcznie. Odpowiada to 96 zł dziennie (łącznie z dniami wolnymi od pracy) i tym samym zastosowaliśmy przelicznik, według którego 96 zł grzywny równa się jednemu dniowi bezwzględnego pozbawienia wolności. W dużym uproszczeniu oznacza to też, że przeciętny mieszkaniec Polski „traci” 96 zł swoich dochodów, jeżeli odbywa karę bezwzględnego pozbawienia wolności.

Po przyjęciu tych założeń można było obliczyć liczbę „przeliczeniowych” dni bezwzględnego pozbawienia wolności dla wymiarów każdego rodzaju kary, którą następnie zsumowaliśmy, uwzględniając udziały tych kar. W ten sposób obliczony został sumaryczny indeks surowości karania, czyli przeciętna orzekana liczba „przeliczeniowych” miesięcy oraz dni bezwzględnego pozbawienia wolności. Indeks ten może służyć do porównania surowości karania w poszczególnych okręgach sądowych, a także pokazania różnic w karaniu za poszczególne przestępstwa oraz porównania surowości samych rodzajów kar. W tabeli 30 przedstawione zostały przeciętne wymiary każdej kary i wynik ich przeliczenia na indeks surowości. Dane te pozwalają odtworzyć hierarchię surowości poszczególnych kar. Najsurowsza jest oczywiście kara bezwzględnego pozbawienia wolności (zarówno sama, jak i z występującą obok niej karą grzywny), następnie kara mieszana, potem kara ograniczenia wolności, kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem oraz kara grzywny samoistnej.

Tabela 30. Średnie wymiary kar orzekanych przez sądy rejonowe w 2018 r.

Rodzaj kary	Średni wymiar	Średni przeliczeniowy wymiar w miesiącach pozbawienia wolności	Średni przeliczeniowy wymiar w dniach pozbawienia wolności
Bezwzględne pozbawienie wolności	12 miesięcy	12	365,0
Pozbawienie wolności z warunkowym zawieszeniem	8,3 miesiąca	1,9	59,3
Ograniczenie wolności	7,8 miesiąca	3,9	118,7
Kara mieszana	3 miesiące pozbawienia wolności i 10,5 miesiąca ograniczenia wolności	8,3	251,7
Grzywna samoistna	1923,2 zł*	0,66	20,0
Grzywna obok pozbawienia wolności	1943,9 zł*	0,67	20,3

* Średnia wartość dla wszystkich skazań prawomocnych (sądy rejonowe i okręgowe)

¹⁷ Dane Głównego Urzędu Statystycznego – <https://stat.gov.pl/infografiki-widzety/infografiki/infografika-struktura-wynagrodzen-w-pazdzierniku-2018-r-,64,2.html>.

3.1. Indeks surowości karania za wszystkie przestępstwa w sądach rejonowych

Średni indeks surowości skazań dla wszystkich przestępstw we wszystkich sądach rejonowych wyniósł 4,1 przeliczeniowego miesiąca bezwzględnego pozbawienia wolności (124 dni) i odpowiednio 1,8 miesiąca (56 dni) dla przestępstw z art. 178a § 1 k.k., 2,8 miesiąca (85,5 dnia) dla przestępstw z art. 62 u.p.n., 3,9 miesiąca (119 dni) dla przestępstw z art. 158 § 1 k.k., 3,9 miesiąca (119 dni) dla czynów z art. 209 k.k., 4,4 miesiąca (134 dni) dla czynów z art. 278 § 1 k.k. oraz 4,8 miesiąca (145 dni) dla czynów z art. 286 k.k. (por. tabela 31).

Dane te można częściowo porównać z analogicznymi wskaźnikami obliczanymi dla roku 2011 w przywoływanym opracowaniu „Spójność karania”¹⁸ dla trzech porównywalnych przestępstw – prowadzenia pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu, niealimentacji i kradzieży. Wtedy średni indeks surowości (nieuwzględniający jedynie niewystępującej jeszcze wtedy kary mieszanej oraz kary grzywny obok pozbawienia wolności) wynosił odpowiednio: 42,4 dla przestępstw z art. 178a § 1 k.k. (widać istotny wzrost surowości – o 33%), 83,4 dla czynów z art. 209 k.k. (ponownie wzrost surowości – o 43%), 87,8 dla czynów z art. 278 § 1 k.k. (znacznym wzrostem – o 53%).

Tabela 31. Przeciętny indeks surowości karania za wybrane przestępstwa w poszczególnych sądach rejonowych.

Rodzaj przestępstwa		Indeks surowości (w miesiącach)	Indeks surowości (w dniach)
art. 158 § 1 (N=253 ¹⁹)	Średni	3,9	119,4
	Najwyższy	21,9	667,1
	Najniższy	0,6	18,9
art. 178a § 1 (N=318)	Średni	1,8	56,3
	Najwyższy	4,6	138,9
	Najniższy	0,8	24,8
art. 209 (N=316)	Średni	3,9	119,4
	Najwyższy	7,1	215,5
	Najniższy	1,5	45,5
art. 278 § 1 (N=316)	Średni	4,4	134,3
	Najwyższy	7,5	229,9
	Najniższy	1,5	45,3
art. 286 (N=312)	Średni	4,8	145,6
	Najwyższy	10,1	307,9
	Najniższy	1,0	54,0

¹⁸ B. Gruszczyńska, M. Marczewski, P. Ostaszewski, *Spójność karania...*, s. 91, 93, 94.

¹⁹ Ze względu na matematyczne procedury obliczania indeksu, liczba poszczególnych sądów rejonowych uwzględnionych w analizach różni się nieznacznie dla poszczególnych przestępstw i różni się też od tej prezentowanej w poprzednim rozdziale – w tym miejscu z analiz usunięto sądy, w których liczba osądzonych za dane przestępstwo była mniejsza niż 5.

art. 62 u.p.n. (N=299)	Średni	2,8	85,5
	Najwyższy	17,0	517,9
	Najniższy	0,5	13,9
Ogółem 6 przestępstw (N=318)	Średni	3,4	104,7
	Najwyższy	5,1	155,8
	Najniższy	1,1	33,5
Ogółem wszystkie przestępstwa (N=318)	Średni	4,1	124,0
	Najwyższy	6,4	196,4
	Najniższy	2,0	62,3

W powyższej tabeli zaprezentowaliśmy także podstawowe dane wskazujące na dość duże zróżnicowanie wysokości indeksu surowości karania w poszczególnych sądach rejonowych – jego wartości maksymalne i minimalne. Jednak prezentacja szczegółowych danych dla ponad trzystu sądów nie byłaby efektywna, dlatego uznaliśmy, że lepszym sposobem zobrazowania tego zróżnicowania będzie przedstawienie danych o wysokości indeksu uśrednionej dla całych okręgów sądowych. Dane te prezentujemy w tym i następnym podpunktach (por. tabele 32–39). Uzupełniliśmy je o dwie, wprowadzone już w rozdziale drugim, miary zróżnicowania – zróżnicowanie między okręgami, czyli współczynnik zmienności średnich wartości indeksu dla 45 okręgów sądowych oraz zróżnicowanie wewnątrz okręgów, obliczone jako średnia z współczynników zmienności obliczonych dla każdego okręgu na podstawie wartości indeksu z sądów rejonowych w ramach danego okręgu. Wartości te, w dużym uproszczeniu, sugerują, że, jeżeli idzie o sumaryczny indeks surowości karania, zróżnicowanie zarówno między poszczególnymi okręgami sądowymi, jak i wewnątrz tych okręgów jest raczej niewielkie i nieznacznie niższe między okręgami niż między sądami rejonowymi w ramach okręgów. Wartości indeksu dla okręgów zawierają się w przedziale od 147 dni pozbawienia wolności (Koszalin i Słupsk) do 91 dni (Przemyśl), co potwierdza dane o niezbyt dużym zróżnicowaniu.

Tabela 32. Indeks surowości karania za wszystkie przestępstwa w sądach rejonowych według okręgów sądowych (N=45).

	Indeks surowości (w miesiącach)	Indeks surowości (w dniach)
Średni	4,1	124,0
Zróżnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	12,4%	
Zróżnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	16,7%	
Koszalin	4,8	147,6
Słupsk	4,8	147,5
Łódź	4,8	145,9
Gdańsk	4,7	144,6
Warszawa	4,6	140,0

Lublin	4,5	137,8
Toruń	4,5	136,8
Jelenia Góra	4,4	134,4
Warszawa-Praga	4,4	133,8
Szczecin	4,4	132,7
Zielona Góra	4,2	129,6
Białystok	4,2	129,0
Poznań	4,2	128,5
Wrocław	4,2	127,8
Świdnica	4,2	127,0
Bielsko-Biała	4,1	125,2
Piotrków Tryb.	4,1	125,0
Gliwice	4,1	124,2
Olsztyn	4,1	124,1
Kielce	4,1	123,6
Bydgoszcz	4,0	123,4
Siedlce	4,0	123,1
Radom	4,0	122,1
Częstochowa	4,0	121,8
Katowice	4,0	121,4
Sieradz	3,9	117,6
Płock	3,9	117,5
Kraków	3,8	117,2
Włocławek	3,8	115,7
Suwałki	3,7	111,7
Opole	3,6	108,7
Elbląg	3,6	108,4
Ostrołęka	3,5	106,3
Tarnów	3,5	106,2
Łomża	3,5	105,5
Legnica	3,5	105,4
Konin	3,4	105,1
Tarnobrzeg	3,4	105,0
Gorzów Wlkp.	3,4	104,6
Krosno	3,4	103,7
Zamość	3,4	103,7
Rzeszów	3,4	102,3
Kalisz	3,1	93,9
Nowy Sącz	3,1	93,3
Przemysł	3,0	90,8

Sumaryczny indeks surowości karania za sześć wybranych w tej analizie przestępstw (por. tabela 33) był nieznacznie niższy od prezentowanych wyżej wartości dla wszystkich

przestępstw osądzanych w sądach rejonowych. Miary zróżnicowania tego indeksu wskazują na podobne, raczej duże skupienie wokół średniej – tak wewnątrz okręgów, jak i między okręgami. Indeks ten przyjmował wartości od 127 dni (Lublin) do 74 dni (Kalisz).

Tabela 33. Indeks surowości karania za sześć wybranych przestępstw²⁰ według okręgów sądowych (N=45).

	Indeks surowości (w miesiącach)	Indeks surowości (w dniach)
Średni	3,4	104,7
Zróżnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	13,2%	
Zróżnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	18,3%	
Lublin	4,2	127,3
Gdańsk	4,1	125,1
Łódź	4,1	123,9
Warszawa	3,9	118,0
Toruń	3,9	117,8
Poznań	3,8	114,6
Koszalin	3,7	114,1
Bielsko-Biała	3,7	113,7
Słupsk	3,7	112,9
Gliwice	3,6	109,6
Radom	3,6	109,2
Wrocław	3,5	108,2
Bydgoszcz	3,5	105,8
Katowice	3,5	105,6
Siedlce	3,5	105,6
Szczecin	3,5	105,5
Warszawa-Praga	3,5	105,4
Piotrków Tryb.	3,4	104,9
Jelenia Góra	3,4	104,9
Świdnica	3,4	104,6
Zielona Góra	3,4	102,4
Kielce	3,3	101,6
Zamość	3,3	101,1
Włocławek	3,2	99,1
Częstochowa	3,2	98,9
Kraków	3,2	98,7
Białystok	3,2	97,5

²⁰ Tj. z art. 158 § 1 k.k., z art. 178a § 1 k.k., z art. 209 k.k., z art. 278 § 1. k.k., z art. 286 k.k., z art. 62 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.

Sieradz	3,2	97,0
Olsztyn	3,2	96,9
Suwałki	3,1	94,4
Przemysł	3,0	92,6
Płock	3,0	91,8
Tarnów	3,0	91,8
Ostrołęka	3,0	91,1
Krosno	2,9	88,5
Rzeszów	2,9	87,1
Opole	2,8	86,8
Elbląg	2,8	86,7
Konin	2,8	86,4
Gorzów Wlkp.	2,7	81,7
Tarnobrzeg	2,7	80,9
Łomża	2,6	80,5
Nowy Sącz	2,6	79,2
Legnica	2,5	77,5
Kalisz	2,4	74,0

3.2. Indeks surowości karania za przestępstwo udział w bójce lub pobiciu (art. 158 § 1 k.k.)

Jedynym przestępstwem przeciwko życiu i zdrowiu spośród sześciu analizowanych, przestępstwem udziału w bójce lub pobiciu, nie było wcale, co ciekawe, karane z nich najsurowiej. Jak już wskazywaliśmy, przeciętna wartość indeksu surowości karania dla tego przestępstwa wynosiła dla całej Polski 119 dni bezwzględnego pozbawienia wolności, a więc była ona identyczna, jak w przypadku przestępstwa uchylania się od obowiązku alimentacji i niższa niż w przypadku kradzieży i oszustwa. Zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne zróżnicowanie poszczególnych okręgów sądowych pod kątem rozpatrywanej miary były jednymi z najwyższych (por. tabela 34). Szczególnie przeciętne różnice między surowością karania w sądach rejonowych w ramach każdego okręgu sądowego okazały się znaczne, co było związane najpewniej z relatywnie małymi liczbami osądzonych za to przestępstwo w poszczególnych sądach. Także różnica między najniższym wskaźnikiem dla okręgu tarnobrzegskiego (65) i warszawsko-praskiego (184) była znaczna – prawie trzykrotna.

Tabela 34. Indeks surowości karania za przestępstwo z art. 158 § 1 k.k.²¹ według okręgów sądowych (N=45).

	Indeks surowości (w miesiącach)	Indeks surowości (w dniach)
Średni	3,9	119,4
Zróżnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	23,1%	
Zróżnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	44,3%	
Warszawa-Praga	6,0	183,9
Toruń	5,8	177,9
Świdnica	5,0	153,4
Szczecin	4,9	149,7
Bielsko-Biała	4,9	148,3
Poznań	4,8	147,2
Gdańsk	4,8	146,4
Zielona Góra	4,8	145,9
Warszawa	4,7	142,6
Konin	4,5	138,3
Wrocław	4,4	134,0
Łomża	4,3	132,6
Lublin	4,3	131,9
Katowice	4,2	127,9
Jelenia Góra	4,2	126,9
Olsztyn	4,1	126,1
Elbląg	4,0	122,9
Bydgoszcz	4,0	122,8
Gorzów Wlkp.	4,0	121,1
Radom	3,9	120,0
Łódź	3,9	119,7
Krosno	3,9	119,2
Słupsk	3,8	116,4
Gliwice	3,8	114,7
Kalisz	3,8	114,6
Piotrków Tryb.	3,7	113,4
Kraków	3,7	113,2
Koszalin	3,6	109,8
Siedlce	3,6	109,6
Suwałki	3,5	106,2
Płock	3,4	103,0

²¹ Odsetki nie sumują się do 100, bowiem w tabeli nie została uwzględniona kara mieszana, stanowiąca znikomy odsetek udziału w strukturze kar orzekanych. Kara ta nie została uwzględniona w żadnej z tabel w rozdziale 3.

Kielce	3,3	101,6
Białystok	3,3	100,6
Włocławek	3,2	97,1
Sieradz	3,2	97,0
Opole	3,1	95,7
Częstochowa	3,0	92,6
Legnica	3,0	90,0
Przemysł	2,8	86,1
Tarnów	2,7	82,7
Nowy Sącz	2,6	78,9
Rzeszów	2,5	77,3
Zamość	2,4	72,3
Ostrołęka	2,3	71,3
Tarnobrzeg	2,1	65,2

3.3. Indeks surowości karania za przestępstwo prowadzenia pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości (art. 178a § 1 k.k.)

Spośród sześciu rozpatrywanych w tym opracowaniu przestępstw, to przestępstwo prowadzenia pojazdu mechanicznego w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego uzyskało najniższe sumaryczne wskaźniki surowości karania za nie w 2018 r. Przeciętna kara wymierzana za to przestępstwo odpowiada 56 dniom bezwzględnego pozbawienia wolności. Najwyższe wartości, przekraczające 80, uzyskano dla okręgu koszalińskiego i łódzkiego, najniższe zaś dla okręgu tarnobrzezkiego i sieradzkiego – poniżej 35 dni bezwzględnego pozbawienia wolności (por. tabela 35). Zróżnicowanie wewnątrz poszczególnych okręgów sądowych było nieznacznie wyższe od zróżnicowania między okręgami, warto jednak wskazać, że różnica między najniższym a najwyższym wskaźnikiem była prawie trzykrotna.

Tabela 35. Indeks surowości karania za przestępstwo z art. 178a § 1 k.k. w poszczególnych okręgach sądowych (N=45).

	Indeks surowości (w miesiącach)	Indeks surowości (w dniach)
Średni	1,8	56,3
Zróżnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	22,8%	
Zróżnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	26,5%	
Koszalin	2,8	84,9
Łódź	2,7	81,7

Toruń	2,5	76,8
Wrocław	2,5	76,6
Gdańsk	2,3	71,3
Lublin	2,3	70,5
Warszawa	2,3	69,8
Przemysł	2,2	66,7
Bydgoszcz	2,0	62,5
Katowice	2,0	61,1
Bielsko-Biała	2,0	61,1
Słupsk	2,0	60,8
Tarnów	2,0	60,6
Warszawa-Praga	2,0	60,3
Białystok	1,9	58,2
Włocławek	1,9	57,8
Olsztyn	1,9	57,7
Suwałki	1,9	57,3
Płock	1,8	56,2
Świdnica	1,8	55,5
Zielona Góra	1,8	54,5
Poznań	1,8	54,4
Radom	1,8	54,3
Krosno	1,8	53,6
Legnica	1,8	53,4
Jelenia Góra	1,7	52,0
Szczecin	1,7	51,8
Gliwice	1,7	51,6
Kraków	1,7	51,2
Rzeszów	1,7	50,9
Nowy Sącz	1,6	50,1
Częstochowa	1,6	49,9
Opole	1,6	49,1
Piotrków Tryb.	1,6	48,6
Elbląg	1,5	46,7
Gorzów Wlkp.	1,5	45,5
Siedlce	1,4	41,3
Zamość	1,3	40,8
Konin	1,3	40,3
Ostrołęka	1,3	40,2
Kielce	1,2	37,4
Łomża	1,2	36,4
Kalisz	1,2	35,5
Tarnobrzeg	1,1	33,4
Sieradz	1,1	33,1

3.4. Indeks surowości karania za przestępstwo uchylania się od obowiązku alimentacji (art. 209 k.k.)

Poziom surowości karania za przestępstwo niealimentacji jest bardzo zbliżony do przeciętnej surowości karania za wszystkie przestępstwa w sądach rejonowych i spośród rozpatrywanych sześciu przestępstw również przyjmuje wartości średnie (119 „przeliczeniowe” dni bezwzględnego pozbawienia wolności). Zróżnicowanie indeksu surowości między poszczególnymi okręgami sądowymi było niewielkie (współczynnik zmienności na poziomie 15,5% i wartości od 74 do 157 – por. tabela 36).

Tabela 36. Indeks surowości karania za przestępstwo z art. 209 k.k. w poszczególnych okręgach sądowych (N=45).

	Indeks surowości (w miesiącach)	Indeks surowości (w dniach)
Średni	3,9	119,4
Zróżnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	15,5%	
Zróżnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	21,1%	
Sieradz	5,1	156,6
Lublin	4,9	150,6
Poznań	4,6	140,9
Siedlce	4,6	140,7
Piotrków Tryb.	4,5	137,7
Łódź	4,3	132,2
Radom	4,3	130,8
Konin	4,2	128,6
Słupsk	4,2	128,3
Bielsko-Biała	4,2	128,2
Częstochowa	4,2	127,5
Zamość	4,1	126,4
Gliwice	4,1	124,8
Gdańsk	4,1	124,5
Kielce	4,1	124,0
Kraków	4,0	122,0
Ostrołęka	4,0	120,9
Włocławek	3,9	120,3
Tarnobrzeg	3,9	119,9
Toruń	3,8	116,9
Jelenia Góra	3,8	115,9
Szczecin	3,8	115,0
Wrocław	3,7	113,4

Przemyśl	3,7	112,3
Świdnica	3,6	111,2
Zielona Góra	3,6	111,0
Bydgoszcz	3,6	109,3
Katowice	3,6	109,0
Kalisz	3,6	108,5
Białystok	3,5	107,3
Suwałki	3,5	106,0
Koszalin	3,5	105,4
Elbląg	3,5	105,3
Warszawa	3,4	105,0
Płock	3,3	100,7
Łomża	3,3	100,0
Tarnów	3,3	99,8
Warszawa-Praga	3,3	99,3
Krosno	3,2	98,9
Nowy Sącz	3,1	95,6
Olsztyn	3,0	91,3
Gorzów Wlkp.	2,9	87,4
Opole	2,8	84,4
Rzeszów	2,6	80,3
Legnica	2,4	73,8

3.5. Indeks surowości karania za przestępstwo kradzieży cudzej rzeczy ruchomej (art. 278 § 1 k.k.)

Jedną z najsurowszych reakcji prawno-karnych, spośród analizowanych tu przestępstw, spotkała sprawców kradzieży sklasyfikowanej w art. 278 § 1 k.k. Przeciętnie sprawca tego przestępstwa otrzymał karę równoważną 134 dniom bezwzględnego pozbawienia wolności. Zróżnicowanie między karaniem w poszczególnych okręgach sądowych było małe (współczynnik zmienności 13,4%, wahało się od nieznacznie poniżej 90 dni – Ostrołęka i Łomża do 157 – Łódź i Gdańsk), dwa razy niższe niż średnie zróżnicowanie wewnątrz okręgów.

Tabela 37. Indeks surowości karania za przestępstwo z art. 278 § 1. k.k. w poszczególnych okręgach sądowych (N=45).

	Indeks surowości (w miesiącach)	Indeks surowości (w dniach)
Średni	4,4	134,3
Zróźnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	13,4%	
Zróźnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	26,4%	
Łódź	5,2	157,2
Gdańsk	5,1	156,9
Jelenia Góra	5,0	151,8
Rzeszów	4,9	150,3
Toruń	4,9	150,1
Warszawa	4,9	149,4
Włocławek	4,9	149,2
Sieradz	4,8	147,6
Lublin	4,7	144,6
Olsztyn	4,7	141,9
Bydgoszcz	4,6	141,5
Słupsk	4,5	138,4
Tarnobrzeg	4,5	137,6
Warszawa-Praga	4,5	136,6
Poznań	4,5	136,0
Gliwice	4,4	135,1
Szczecin	4,4	135,1
Wrocław	4,4	134,6
Zielona Góra	4,4	134,6
Zamość	4,4	134,5
Koszalin	4,4	134,2
Świdnica	4,4	133,0
Suwałki	4,3	132,1
Płock	4,3	130,8
Piotrków Tryb.	4,2	128,7
Siedlce	4,2	128,6
Radom	4,2	128,3
Kielce	4,2	127,4
Tarnów	4,1	126,0
Opole	4,1	124,9
Białystok	4,0	122,6
Katowice	4,0	121,8
Elbląg	4,0	121,5
Kraków	4,0	121,2

Konin	4,0	120,9
Gorzów Wlkp.	3,9	119,0
Częstochowa	3,9	118,0
Bielsko-Biała	3,9	118,0
Legnica	3,7	112,4
Krosno	3,7	111,7
Nowy Sącz	3,4	103,3
Przemysł	3,2	99,0
Kalisz	3,0	92,4
Ostrołęka	2,8	86,6
Łomża	2,8	84,9

3.6. Indeks surowości karania za przestępstwo oszustwa (art. 286 k.k.)

Najsurowiej ze wszystkich rozpatrywanych w tym opracowaniu przestępstw było karane przez polskie sądy rejonowe w 2018 r. przestępstwo oszustwa. Przeciętna wysokość indeksu surowości karania za to przestępstwo wyniosła 146 i wahała się od 103 do 171 (por. tabela 38). Podobnie jak w przypadku większości analizowanych w opracowaniu przestępstw, zróżnicowanie między poszczególnymi okręgami sądowymi było niewielkie, dwukrotnie niższe niż przeciętne zróżnicowanie między sądami rejonowymi w każdym okręgu.

Tabela 38. Indeks surowości karania za przestępstwo z art. 286 k.k. w poszczególnych okręgach sądowych (N=45).

	Indeks surowości (w miesiącach)	Indeks surowości (w dniach)
Średni	4,8	145,6
Zróżnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	11,3%	
Zróżnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	22,9%	
Bielsko-Biała	5,6	171,1
Warszawa-Praga	5,5	168,4
Sieradz	5,4	165,3
Koszalin	5,4	164,3
Warszawa	5,4	163,8
Olsztyn	5,3	161,2
Gdańsk	5,2	159,7
Siedlce	5,2	158,9
Białystok	5,2	157,6
Łomża	5,2	157,3
Kielce	5,2	157,3

Poznań	5,1	154,5
Zielona Góra	5,0	152,8
Łódź	4,9	150,1
Płock	4,9	149,7
Kraków	4,8	146,4
Lublin	4,8	146,1
Wrocław	4,8	145,9
Gliwice	4,8	145,2
Zamość	4,7	143,8
Szczecin	4,7	143,7
Katowice	4,7	143,1
Radom	4,7	142,9
Jelenia Góra	4,7	142,9
Bydgoszcz	4,6	141,5
Opole	4,6	140,7
Tarnobrzeg	4,6	139,0
Krosno	4,5	138,6
Słupsk	4,5	137,3
Toruń	4,5	136,5
Świdnica	4,5	136,1
Rzeszów	4,3	131,6
Ostrołęka	4,3	130,9
Suwałki	4,2	129,1
Nowy Sącz	4,2	128,2
Kalisz	4,2	127,7
Tarnów	4,1	126,5
Włocławek	4,1	125,6
Konin	4,1	124,8
Częstochowa	4,0	122,0
Piotrków Tryb.	4,0	121,0
Przemyśl	3,9	120,0
Gorzów Wlkp.	3,7	114,2
Legnica	3,7	114,2
Elbląg	3,4	102,6

3.7. Indeks surowości karania za przestępstwo posiadania narkotyków (art. 62 u.p.n.)

Ostatnim z rozpatrywanych przestępstw było posiadanie narkotyków penalizowane w artykule 62 u.p.n. Przeciętna surowość karania za to przestępstwo w odniesieniu do pozostałych analizowanych czynów była raczej niska (85,5 „przeliczeniowego” dnia bezwzględnego

pozbawienia wolności – niespełna 3 miesiące „więzienia”), ale też znacznie zróżnicowana między okręgami sądowymi i w ramach tych okręgów. Najsurowsze w tym zakresie okazały się sądy z okręgu gdańskiego i toruńskiego – wartość indeksu ponad 130, najmniej surowe zaś z legnickiego i nowosądeckiego – odpowiednio 45 i 37 (por. tabela 39). Oznacza to, że różnica między skrajnymi okręgami była prawie czterokrotna.

Tabela 39. Indeks surowości karania za przestępstwo z art. 62 u.p.n. w poszczególnych okręgach sądowych (N=45).

	Indeks surowości (w miesiącach)	Indeks surowości (w dniach)
Średni	2,8	85,5
Zróżnicowanie między okręgami (współczynnik zmienności)	29,5%	
Zróżnicowanie wewnątrz okręgów (średni współczynnik zmienności)	44,3%	
Gdańsk	4,6	139,7
Toruń	4,3	131,8
Koszalin	4,0	122,0
Łódź	3,9	119,2
Szczecin	3,8	115,9
Słupsk	3,6	110,6
Częstochowa	3,5	107,8
Lublin	3,3	100,6
Białystok	3,1	95,6
Olsztyn	3,1	95,1
Świdnica	3,1	94,1
Ostrołęka	3,0	91,9
Kielce	2,9	89,6
Radom	2,9	87,3
Katowice	2,8	86,1
Bydgoszcz	2,8	86,0
Poznań	2,8	86,0
Opole	2,8	84,3
Warszawa	2,7	83,7
Wrocław	2,7	83,0
Piotrków Tryb.	2,7	82,6
Włocławek	2,7	82,4
Kraków	2,7	81,6
Warszawa-Praga	2,6	80,6
Sieradz	2,6	80,5
Tarnów	2,6	80,4
Rzeszów	2,6	80,1
Zielona Góra	2,5	76,8

Jelenia Góra	2,3	68,8
Suwałki	2,2	68,1
Łomża	2,2	67,3
Krosno	2,1	65,0
Bielsko-Biała	2,1	63,2
Zamość	2,0	61,8
Elbląg	1,9	58,5
Gliwice	1,9	57,7
Siedlce	1,9	57,3
Płock	1,9	57,1
Gorzów Wlkp.	1,8	54,7
Konin	1,7	52,0
Przemysł	1,6	49,7
Tarnobrzeg	1,6	49,4
Kalisz	1,6	49,0
Legnica	1,5	45,0
Nowy Sącz	1,2	37,1

Podsumowując przeprowadzone wyżej analizy sumarycznej surowości karania w sądach rejonowych w 2018 r. za wybrane przestępstwa, należy jeszcze raz wskazać, że wymagały one przyjęcia precyzyjnych założeń, w wyniku których wszystkie orzekane kary zasadnicze, a także tak zwana kara mieszana i kara grzywny orzekana obok pozbawienia wolności zostały sprowadzone do wspólnego mianownika i wyrażone w przeliczeniowych jednostkach miesięcy i dni bezwzględnego pozbawienia wolności. W ten sposób można było ustalić generalną hierarchię surowości kar zasadniczych (od najsurowszej – kara bezwzględnego pozbawienia wolności, kara mieszana, kara ograniczenia wolności, kara pozbawienia wolności z zawieszeniem wykonania oraz kara grzywny). Średni indeks surowości karania za wszystkie przestępstwa we wszystkich sądach rejonowych wyniósł 124 dni bezwzględnego pozbawienia wolności (4 miesiące). Spośród sześciu rozpatrywanych przestępstw najmniej surowo karane było przestępstwo prowadzenia pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu lub środka odurzającego (56 dni), następnie posiadanie narkotyków (85,5 dnia), udział w bójce lub pobiciu (119 dni), uchylenie się od obowiązku niealimentacji (119 dni), kradzież (134 dni) oraz oszustwo (145 dni). W porównaniu do roku 2011 można mówić o istotnym wzroście surowości karania za wszystkie trzy przestępstwa, co do których dysponowaliśmy analogicznymi danymi – prowadzenia pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu, niealimentacji i kradzieży.

4. Zróźnicowanie karania w wybranych kategoriach sądów rejonowych

W niniejszym rozdziale, stanowiącym swoiste podsumowanie analiz prezentowanych w rozdziałach 1-3, staraliśmy się odpowiedzieć na pytanie, czy istnieją jakieś cechy sądów rejonowych, które mogły wpływać na strukturę i surowość orzekanych w nich kar. Zaobserwowane w części drugiej i trzeciej opracowania różnice w strukturze i surowości kar w poszczególnych sądach i okręgach sądowych były niekiedy bardzo duże. Mogły one wynikać z wielu przyczyn – zarówno z różnic samej przestępczości, jak i funkcjonujących w nich „modeli karania”, czy też innych, losowych czynników. Niestety niewiele z takich uwarunkowań poszczególnych sądów, które mogłyby (choć w kontekście niezawisłości sędziowskiej raczej nie powinny) oddziaływać na wymierzane w nich kary, można łatwo zidentyfikować i przedstawić za pomocą ilościowego wskaźnika. Jednak było dla nas interesujące, czy jakkolwiek z takich wskaźników rzeczywiście różnicuje kary wymierzane sprawcom tych samych przestępstw. W tym celu zdecydowaliśmy się na analizę trzech identyfikowalnych ilościowo czynników: po pierwsze, wielkości sądu mierzonej liczbą osób osądzonych za przestępstwa w poszczególnych sądach rejonowych, po drugie, wielkości miejscowości, w której sąd ma siedzibę oraz po trzecie, obciążenia sędziów pracą, mierzoną liczbą osób osądzonych przypadających na jednego sędziego z wydziału karnego danego sądu.

Przeprowadzenie takich analiz umożliwiło przyjrzenie się w sposób statystyczny temu, czy liczba spraw przypadająca do rozpatrzenia na sędziego wpływała na stosowane przez niego kary – np. czy skłania do częstszego stosowania określonych kar, np. uznawanych za „łatwiejsze” do uzasadnienia bądź mniej zagrażające złożeniem apelacji przez skazanego. Uzyskane wyniki mogą także, w dużym uproszczeniu, wskazać, czy to, w jakim mieście żyje i pracuje sędzia, wpływa na jego podejście do karania. Wszystkie analizy zawarte w tym rozdziale będą odnosić się do sądów rejonowych, bez grupowania w poszczególne okręgi czy apelacje sądowe.

Jak już sygnalizowano, zakładaliśmy, że żaden z powyższych czynników nie powinien wpływać na decyzje sędziów orzekających i tym samym na strukturę lub surowość orzekanych kar. Celem niniejszego rozdziału jest weryfikacja tej hipotezy.

4.1. Opis wskaźników przyjętych do analizy

Pierwszym analizowanym przez nas wskaźnikiem była wielkość sądu. Na podstawie liczby wszystkich osób osądzonych w sądach rejonowych w 2018 r.²², stworzyliśmy cztery kategorie sądów o takiej samej łącznej liczbie osądzonych – sądy małe (185 sądów), średnie (105), duże (22) i bardzo duże (6). Według przyjętej przez nas klasyfikacji, w sądach małych łączna liczba osądzeń za wszystkie przestępstwa nie przekroczyła 912 spraw rocznie (najmniej w jednym sądzie rozpatrzono 180 spraw o przestępstwa), w sądach średnich liczba osądzeń wahała się od powyżej 912 spraw do 1825 spraw, w sądach dużych liczba osądzeń nie przekroczyła 2737 spraw, a w sądach bardzo dużych liczba spraw osądzonych wahała się od powyżej 2737 do 3649 spraw.

Wskaźnik wielkości sądu mierzony liczbą osób osądzonych w danym roku może zweryfikować prawdziwość założenia, że w sądach dużych będzie mniejsza szansa na formułowanie się jednostronnych (skrzywionych w pewnym kierunku) modeli karania.

Drugim przyjętym przez nas wskaźnikiem była wielkość miejscowości, w której znajduje się siedziba sądu rejonowego. Na podstawie danych statystycznych z GUS za rok 2018²³ dla każdego sądu rejonowego przyporządkowaliśmy liczbę mieszkańców miasta, w którym sąd ma siedzibę. Następnie stworzyliśmy kategorie wielkości miejscowości, do których przyporządkowaliśmy poszczególne sądy rejonowe. Odpowiednio we wskazanych kategoriach znalazło się 111 sądów z miast o wielkości do 20 tys. mieszkańców, 151 sądów z miast o liczbie mieszkańców powyżej 20 tys. do 100 tys., 37 sądów z miast o liczbie ludności powyżej 100 do 500 tys. mieszkańców oraz 19 sądów z miast powyżej 500 tys. mieszkańców. W przypadku dużych miast, w których znajduje się więcej niż jeden sąd rejonowy²⁴, przyjęliśmy za każdym razem tę samą liczbę mieszkańców odpowiadającą danemu miastu.

Trzecim wybranym przez nas wskaźnikiem było obciążenie sędziów liczbą osób osądzonych. Do stworzenia poszczególnych kategorii tego wskaźnika należało w pierwszej kolejności obliczyć, jaka liczba osądzonych przypadała na jednego sędziego w każdym sądzie rejonowym. W tym celu zestawiliśmy liczbę sędziów pracujących w wydziałach karnych w sądach rejonowych²⁵ z ogólną liczbą osądzeń w tych sądach. Liczby osób osądzonych przypadających na jednego sędziego z wydziału karnego danego sądu podzieliliśmy następnie na cztery kategorie obciążenia sędziów. Do pierwszej zakwalifikowaliśmy sądy, w których obciążenie roczne sędziego nie przekroczyło 74 osądzeń. W drugiej kategorii znalazły się

²² Na podstawie tych samych danych, które analizowaliśmy w poprzednich rozdziałach, pochodzących ze Sprawozdania Statystycznego Ministerstwa Sprawiedliwości MS-S6r.

²³ Rocznik Demograficzny 2019, GUS, Warszawa 2019, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2019,3,13.html> (dostęp: 27.03.2020).

²⁴ Katowice, Lublin, Szczecin, Gdańsk, Poznań, Wrocław, Łódź, Kraków, Warszawa.

²⁵ Na podstawie danych ze Sprawozdania Statystycznego Ministerstwa Sprawiedliwości MS-S5r – obsada na ostatni dzień okresu statystycznego.

sądy, w których obciążenie sędziego mieściło się od powyżej 74 do 148 osądzeń. Do trzeciej kategorii zakwalifikowaliśmy sądy, w których liczba osądzeń mieściła się od powyżej 148 do 222, a do czwartej te sądy, w których obciążenie wynosiło więcej niż 222 osądzeń (najwięcej w jednym sądzie obciążenie wynosiło 296 osądzeń na sędziego). Na podstawie tych danych możliwe było sprawdzenie, czy obciążenie sędziów rozpatrywanymi sprawami może wpływać na „automatyzm” orzekanych przez nich kar widoczny np. w jednostronnych modelach karania (dominacja jednej kary).

Mając informacje o liczbie osądzonych osób przypadającą na jednego sędziego wydziału karnego w poszczególnych sądach rejonowych, postanowiliśmy wstępnie zestawić te dane z dwoma pierwszymi wskaźnikami. Okazało się, że w sądach większych, w których było łącznie więcej osądzonych osób, obciążenie na jednego sędziego było przeciętnie mniejsze (por. tabela 40).

Tabela 40. Średnie obciążenie sędziów liczbą osób osądzonych w poszczególnych klasach wielkości sądu w 2018 r.

Wielkość sądu	Liczba osądzonych osób na jednego sędziego
Sądy małe	165
Sądy średnie	150
Sądy duże	124
Sądy bardzo duże	115

Co ciekawe, przeciętne obciążenie sędziów było także mniejsze w sądach zlokalizowanych w większych miastach (por. tabela 41).

Tabela 41. Średnie obciążenie sędziów osądzonymi osobami w poszczególnych klasach wielkości miejscowości sądu w 2018 r.

Wielkość miejscowości	Liczba spraw osądzonych na jednego sędziego
do 20 tys. mieszkańców	169
>20-100 tys.	161
>100-500 tys.	125
>500 tys.	102

4.2. Struktura kar za wszystkie przestępstwa w sądach rejonowych i wskaźniki wielkości sądu, wielkości miejscowości i obciążenia sędziów

Analizy prowadzone w rozdziale drugim niniejszego raportu wykazały, że najczęściej orzekanymi karami w Polsce były kary wolnościowe (grzywna i ograniczenie wolności), które łącznie w 2018 r. stanowiły ponad 60% ogółu kar. Na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania skazany został co piąty podsądny, a karą grzywny ukarano 17% sprawców. Struktura kar za wszystkie przestępstwa w odniesieniu do wybranych przez nas wskaźników nie wykazuje znacznego zróżnicowania (por. tabela 42). Możemy zaobserwować jedynie niewielkie różnice, np. zwiększanie się odsetka orzeczonej kary bezwzględnego pozbawienia wolności i zmniejszanie się odsetka kary grzywny wraz ze zwiększaniem się wskaźnika wielkości sądów i wielkości miejscowości ich siedziby. Możemy także zauważyć, że im większe miasto siedziby sądu, tym nieznacznie częściej orzekana była kara ograniczenia wolności.

Wskaźnik obciążenia sędziów pozwala zaobserwować pewną zależność jedynie w przypadku kary grzywny – im większe obciążenie, tym częściej sędziowie orzekali tę karę (różnica 6,2 p.p.).

Średni indeks surowości dla wszystkich przestępstw w sądach rejonowych wyniósł 124 dni. Dla poszczególnych wskaźników przeciętny indeks surowości oscylował wokół ogólnopolskiej średniej. W dwóch pierwszych – wielkości sądu i wielkości miasta – indeks ten zwiększał się wraz ze zwiększaniem się wskaźnika. Dla sądów małych i średnich (zarówno pod względem osądzeń, jak i miejscowości) indeks surowości nie przekroczył średniej krajowej. Przekroczenie średniej ogólnopolskiej nastąpiło natomiast w sądach dużych i bardzo dużych. W żadnej jednak kategorii indeks ten nie zbliżył się do wartości maksymalnej indeksu surowości karania dla wszystkich przestępstw, czyli 196 dni, ani do minimalnej – 62 dni.

Inaczej sytuacja wyglądała w przypadku obciążenia sędziów. Wraz ze zwiększaniem się tego obciążenia, zmniejszał się indeks surowości karania. Pamiętając o tym, że wraz ze zwiększaniem się przyjętych wskaźników wielkości sądów (według liczby osądzonych i liczby mieszkańców miast) zmniejszało się obciążenie sędziów, widać, prawidłowość w uzyskanych wynikach. Wskaźnik obciążenia jest bowiem lustrzanym odbiciem poprzednich dwóch – większe obciążenie oznacza „mniejszy sąd”, a zatem indeks surowości odpowiednio zmniejsza się wraz z obciążeniem.

Tabela 42. Struktura kar za wszystkie przestępstwa w sądach rejonowych²⁶ (średnie odsetki).

Skazani ogółem	Grzywna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności	Indeks surowości (w dniach)
Ogółem Polska	32,2	28,7	21,1	17,1	124,0
Wielkość sądu					
Sądy małe	32,1	28,3	21,8	17,0	114,2
Sądy średnie	31,2	30,0	19,6	18,0	121,9
Sądy duże	29,6	36,3	14,0	18,6	139,6
Sądy bardzo duże	26,0	28,2	23,2	21,2	149,1
Wielkość miejscowości					
do 20 tys.	32,2	27,4	22,7	16,9	112,2
>20–100 tys.	32,1	29,4	20,3	17,3	118,6
>100–500 tys.	28,7	33,2	17,6	19,2	130,6
>500 tys.	28,4	33,6	16,1	19,6	142,5
Obciążenie sędziów					
Małe	28,0	35,5	18,1	16,7	147,3
Średnie	30,8	28,8	21,1	18,1	124,4
Duże	31,8	29,6	20,4	17,3	114,2
Bardzo duże	34,2	30,4	19,1	15,7	111,9

Struktura kar dla sześciu wybranych przestępstw łącznie we wszystkich sądach rejonowych jest bardzo zbliżona do poprzedniej ogólnopolskiej struktury dla wszystkich przestępstw. Tym razem jednak tendencja zmniejszania się częstości stosowania grzywien dla dwóch pierwszych wskaźników (wielkości sądu i miast) nie pokrywa się ze wzrostem orzeczeń kar bezwzględnego pozbawienia wolności. Ponownie pojawia się natomiast wzrost częstości orzeczonych grzywien wraz ze zwiększaniem się obciążenia sędziów.

Indeks surowości, podobnie jak poprzednio, zwiększał się wraz ze zwiększaniem się wielkości sądu i wielkości miejscowości siedziby sądu. Natomiast mierzony wskaźnikiem obciążenia sędziów, zgodnie z poprzednimi ustaleniami, zmniejszał się stopniowo w trzech kolejnych kategoriach, jednak w ostatniej – oznaczającej największe obciążenie sędziów – zwiększył się od poprzedniej o ok. 3 dni.

²⁶ Tak jak w rozdziałach 2 i 3, odsetki nie sumują się do 100, bowiem w tabeli nie została uwzględniona kara mieszana, stanowiąca znikomy odsetek udziału w strukturze kar orzekanych. Kara ta nie została uwzględniona w żadnej z tabel w rozdziale 4.

Tabela 43. Struktura kar za sześć wybranych przestępstw łącznie²⁷ (średnie odsetki).

Skazani ogółem	Grzywna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności	Indeks surowości (w dniach)
Ogółem sześć przestępstw	32,3	31,1	19,8	16,0	104,7
Wielkość sądu					
Sądy małe	33,2	29,4	20,6	16,2	96,0
Sądy średnie	30,1	33,4	18,7	16,8	102,8
Sądy duże	28,3	39,7	14,0	16,4	116,1
Sądy bardzo duże	24,8	31,5	23,0	19,6	119,5
Wielkość miejscowości					
do 20 tys.	32,8	28,4	21,3	16,9	94,3
>20–100 tys.	32,8	31,2	19,4	15,8	99,4
>100–500 tys.	27,5	37,1	16,7	17,4	110,1
>500 tys.	24,5	40,5	16,1	17,0	119,9
Obciążenie sędziów					
Małe	27,7	42,7	16,6	11,6	123,0
Średnie	29,2	32,2	20,5	17,0	104,3
Duże	33,4	30,2	19,3	16,5	95,4
Bardzo duże	36,0	31,7	17,0	14,7	98,2

4.3. Struktura kar za poszczególne przestępstwa

Analiza dla przestępstwa udziału w bójce lub pobiciu wykazała, że żaden z przyjętych trzech wskaźników nie odzwierciedlił tendencji do stosowania konkretnej kary za to przestępstwo. Możemy jednak zauważyć, że kara bezwzględnego pozbawienia wolności była stosowana najczęściej w sądach bardzo dużych pod względem liczby osądzonych oraz w sądach mieszczących się w miastach o liczbie powyżej 500 tys. mieszkańców. W obu przypadkach średnia dla tej kary była o ok. 5 p.p. wyższa niż średnia ogólnopolska dla tego przestępstwa.

Jeśli idzie o wskaźnik obciążenia sędziów, to widać, że małe obciążenie przełożyło się na najczęstsze orzekanie kary ograniczenia wolności za udział w bójce lub pobiciu spośród wszystkich wskaźników, bo w ponad 40% spraw (o 14,1 p.p. więcej niż ogólnopolska średnia).

Największą surowość karania za przestępstwo udziału w bójce lub pobiciu obserwujemy w sądach mających siedzibę w największych miastach Polski, gdzie średnia wartość indeksu wyniosła 167 dni bezwzględnego pozbawienia wolności (o 47 dni więcej niż średnia ogólnopolska).

²⁷ Tj. z art. 158 § 1 k.k., z art. 178a § 1 k.k., z art. 209 k.k., z art. 278 § 1. k.k., z art. 286 k.k., z art. 62 u.p.n.

Tabela 44. Struktura kar za przestępstwo z art. 158 § 1 k.k. (średnie odsetki) (N=313).

Skazani ogółem	Grzywna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności	Indeks surowości (w dniach)
Ogółem Polska	27,5	26,2	26,6	18,5	119,4
Wielkość sądu					
Sądy małe	29,1	24,2	28,0	18,0	111,7
Sądy średnie	24,1	27,6	25,3	21,1	127,5
Sądy duże	19,5	35,1	21,8	20,4	152,5
Sądy bardzo duże	19,9	27,4	27,3	23,8	124,0
Wielkość miejscowości					
do 20 tys.	26,5	23,5	30,4	19,3	110,3
>20-100 tys.	29,9	25,0	25,5	18,2	118,2
>100-500 tys.	18,2	35,3	21,9	22,1	131,9
>500 tys.	17,0	32,3	24,1	23,5	166,9
Obciążenie sędziów					
Małe	19,8	40,3	26,8	11,3	136,7
Średnie	22,4	29,2	26,5	20,1	127,1
Duże	30,3	22,5	27,4	18,9	114,3
Bardzo duże	29,6	26,2	23,2	19,7	110,2

W przypadku przestępstwa prowadzenia pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości, znajdujemy zależność przy zastosowaniu pierwszego ze wskaźników, a mianowicie taką, że im większy sąd, tym rzadziej była orzekana kara grzywny, przy jednocześnie częstszym stosowaniu kary bezwzględnego pozbawienia wolności.

Wskaźnik obciążenia sędziów, podobnie jak miało to miejsce dla wszystkich przestępstw ogółem, wykazał, że im większe obciążenie tym częściej były orzekane kary grzywny.

Podobnie rozkład indeksu surowości karania odzwierciedlił ten dla wszystkich przestępstw w Polsce – zwiększający się dla dwóch pierwszych wskaźników, a zmniejszający dla wskaźnika obciążenia sędziów. Najwyższy przeciętny indeks surowości karania za przestępstwo prowadzenia pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości miał miejsce w przypadku kategorii małego obciążenia sędziów i wyniósł 77 dni (o 21 dni większy niż ogólnopolska średnia).

Tabela 45. Struktura kar za przestępstwo z art. 178a § 1 k.k. (średnie odsetki) (N=318).

Skazani ogółem	Grzywna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności	Indeks surowości (w dniach)
Ogółem Polska	59,9	18,1	18,9	2,9	56,3
Wielkość sądu					
Sądy małe	62,0	17,4	17,7	2,8	53,4
Sądy średnie	57,1	19,8	19,7	3,3	57,3
Sądy duże	56,4	27,3	11,4	4,5	65,3
Sądy bardzo duże	47,5	23,6	24,2	4,6	66,4
Wielkość miejscowości					
do 20 tys.	61,0	17,1	18,7	3,0	53,4
>20–100 tys.	61,6	17,8	17,7	2,7	54,0
>100–500 tys.	53,7	23,8	18,5	3,9	60,8
>500 tys.	48,8	30,6	15,3	4,8	73,7
Obciążenie sędziów					
Małe	44,0	34,6	18,5	2,7	77,2
Średnie	57,1	19,4	19,9	3,4	58,1
Duże	62,1	18,2	16,7	2,9	53,0
Bardzo duże	64,3	17,6	15,4	2,6	53,2

Analizując przestępstwo uchylania się od obowiązku alimentacji, obserwujemy ciekawą zależność dla wskaźnika miejscowości siedziby sądu. Im większe miasto, tym rzadziej sędziowie orzekali zarówno karę grzywny jak i karę bezwzględnego pozbawienia wolności, jednocześnie częściej orzekając karę ograniczenia wolności. W miastach liczących powyżej 500 tys. mieszkańców odsetek stosowania tej kary był najwyższy ze wszystkich analizowanych wskaźników i wyniósł 78% (o 13,3 p.p. więcej niż średnia ogólnopolska). Wyniki dla pozostałych dwóch wskaźników nie pozwalają na wykazanie żadnych prawidłowości.

Indeks surowości karania zwiększał się wraz z wielkością sądu i wielkością miejscowości siedziby sądu. Najbardziej surowe w orzekaniu były sądy bardzo duże pod względem osądzonych osób (średnio 124 dni bezwzględnego pozbawienia wolności – o 5 więcej niż średnia ogólnopolska).

Tabela 46. Struktura kar za przestępstwo z art. 209 k.k. (średnie odsetki) (N=317).

Skazani ogółem	Grzywna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności	Indeks surowości (w dniach)
Ogółem Polska	8,5	64,5	15,3	11,5	119,4
Wielkość sądu					
Sądy małe	9,1	62,2	16,1	12,4	113,2
Sądy średnie	7,3	68,3	13,2	10,9	116,4
Sądy duże	8,7	76,2	7,3	7,7	119,4
Sądy bardzo duże	5,4	69,5	13,4	11,2	124,1
Wielkość miejscowości					
do 20 tys.	9,1	60,8	16,8	13,0	113,0
>20-100 tys.	8,6	65,2	14,3	11,8	115,7
>100-500 tys.	7,1	72,7	10,2	9,7	116,2
>500 tys.	6,0	77,8	10,5	5,1	117,2
Obciążenie sędziów					
Małe	11,3	75,4	9,4	3,6	110,6
Średnie	7,4	66,3	15,7	10,3	116,5
Duże	9,0	64,1	13,8	12,9	112,2
Bardzo duże	9,8	64,1	13,0	13,0	122,5

W przypadku przestępstwa kradzieży cudzej rzeczy ruchomej, co prawda oba pierwsze wskaźniki uwidaczniają tendencję do rzadszego stosowania kary grzywny wraz ze zwiększaniem się wielkości sądu i wielkości miejscowości, natomiast warto zwrócić szczególnie uwagę na wskaźnik drugi. Mianowicie, w im większych miastach sądy miały siedzibę, tym rzadziej orzekana była zarówno kary grzywny, jak i kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, a jednocześnie częściej stosowana była kara ograniczenia wolności. Wskaźnik trzeci pozwala jedynie stwierdzić, że w kolejnych kategoriach większego obciążenia sędziów, zwiększał się odsetek orzeczonej kary grzywny.

Indeks surowości karania za kradzież zwiększał się wraz z wielkością sądu oraz wielkością miejscowości, a zmniejszał się odpowiednio przy wskaźniku obciążenia sędziów. Najwyższy przeciętny indeks surowości wyniósł 156 dni bezwzględnego pozbawienia wolności (o 22 dni większy niż średnia ogólnopolska) i dotyczył kategorii małego obciążenia sędziów.

Tabela 47. Struktura kar za przestępstwo z art. 278 § 1 k.k. (średnie odsetki) (N=317).

Skazani ogółem	Grzywna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności	Indeks surowości (w dniach)
Ogółem Polska	22,2	34,5	15,1	27,4	134,3
Wielkość sądu					
Sądy małe	22,4	32,3	17,1	27,4	124,7
Sądy średnie	20,8	36,5	12,6	29,1	132,1
Sądy duże	19,8	43,3	6,9	28,2	133,6
Sądy bardzo duże	18,4	30,0	14,4	36,3	141,5
Wielkość miejscowości					
do 20 tys.	22,9	30,4	17,6	28,2	124,0
>20–100 tys.	21,7	35,5	15,0	27,1	127,5
>100–500 tys.	18,8	39,1	9,3	31,3	135,2
>500 tys.	18,7	40,5	8,4	30,7	141,4
Obciążenie sędziów					
Małe	14,9	49,1	10,1	23,2	156,3
Średnie	21,1	33,5	14,8	29,5	130,9
Duże	21,4	34,3	15,4	28,1	125,3
Bardzo duże	27,0	35,7	13,4	23,1	120,5

Oszustwo jest drugim z analizowanych przez nas przestępstw przeciwko mieniu i, jak się okazuje, oba wykazują pewne podobieństwa. Podobnie jak przy przestępstwie kradzieży, w przypadku oszustwa widać prawidłowość, że w większych sądach oraz w większych miejscowościach rzadziej orzekana była kara grzywny i kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania, a jednocześnie częściej kara ograniczenia wolności. Także stosowanie kary grzywny w przypadku wskaźników wielkości sądu i obciążenia sędziów zachowało takie samo rozłożenie jak w przypadku przestępstwa kradzieży – im większy sąd tym rzadziej, a im większe obciążenie sędziów tym częściej orzekana była kara grzywny.

Tendencja indeksu surowości karania oszustwa jest już delikatnie inna niż przy kradzieżach. Co prawda, wyższy przeciętny indeks występuje w większych miastach, a niższy w sądach z bardziej obciążonymi sędziami, jednak w przypadku wielkości sądów pod względem osądzonych osób, wzrost indeksu surowości zatrzymuje się na poziomie sądów dużych i nieznacznie (o 1,5 p.p.) zmniejsza się w sądach bardzo dużych. Najwyższy przeciętny indeks surowości karania za oszustwo został odnotowany w sądach o małym obciążeniu sędziów i wyniósł 168 dni bezwzględnego pozbawienia wolności (wyższy o 22 dni od ogólnopolskiej średniej).

Tabela 48. Struktura kar za przestępstwo z art. 286 k.k. (średnie odsetki) (N=317).

Skazani ogółem	Grzywna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności	Indeks surowości (w dniach)
Ogółem Polska	24,7	21,7	27,8	24,9	145,6
Wielkość sądu					
Sądy małe	24,7	20,5	28,5	25,6	139,3
Sądy średnie	23,8	23,9	27,1	24,3	140,1
Sądy duże	21,5	28,7	24,3	24,3	156,1
Sądy bardzo duże	19,9	18,7	35,4	24,8	154,5
Wielkość miejscowości					
do 20 tys.	24,8	19,1	29,3	26,3	135,0
>20-100 tys.	24,8	22,4	27,6	24,4	141,6
>100-500 tys.	22,4	26,4	26,0	24,0	145,6
>500 tys.	18,0	29,4	26,0	25,2	162,4
Obciążenie sędziów					
Małe	17,8	32,3	27,3	21,8	168,0
Średnie	21,8	22,2	29,8	25,2	145,9
Duże	26,2	21,3	26,6	25,2	137,2
Bardzo duże	26,4	23,9	24,8	24,4	129,2

W przypadku przestępstwa posiadania narkotyków, wraz ze zwiększaniem się wskaźnika wielkości sądów obserwujemy prawidłowość częstszego karania bezwzględnym pozbawieniem wolności przy coraz rzadszym orzekaniu kary grzywny. Natomiast im większa była miejscowość siedziby sądu, tym częściej orzekana była kara ograniczenia wolności przy coraz rzadszym stosowaniu grzywien.

Indeks surowości karania był tym wyższy im większy był sąd bądź miejscowość jego siedziby. Najwyższy średni indeks surowości został odnotowany w sądach bardzo dużych pod względem osądzonych osób i wyniósł 119 dni bezwzględnego pozbawienia wolności. Warto podkreślić, że jest to jedyne przestępstwo spośród sześciu omawianych, w którym najwyższy przeciętny indeks surowości karania na podstawie analizowanych wskaźników był niższy od ogólnopolskiej średniej (różnica o 5 dni).

Wskaźnik obciążenia sędziów nie wykazał dla tego przestępstwa żadnych tendencji ani w strukturze orzeczonych kar, ani w indeksie surowości karania.

Tabela 49. Struktura kar za przestępstwo z art. 62 u.p.n. (N=309).

Skazani ogółem	Grzywna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności	Indeks surowości (w dniach)
Ogółem Polska	51,2	21,4	15,2	10,7	124,0
Wielkość sądu					
Sądy małe	52,0	19,8	16,2	10,8	76,0
Sądy średnie	47,4	24,3	14,3	12,0	85,7
Sądy duże	44,2	27,7	12,5	13,2	102,2
Sądy bardzo duże	37,7	19,7	23,5	17,0	119,4
Wielkość miejscowości					
do 20 tys.	52,7	19,7	15,0	11,5	73,4
>20–100 tys.	50,0	21,1	16,5	10,8	81,5
>100–500 tys.	44,7	25,5	14,3	13,1	98,1
>500 tys.	38,8	32,0	12,6	12,7	99,8
Obciążenie sędziów					
Małe	58,2	24,2	7,7	6,8	81,6
Średnie	45,5	22,8	16,2	13,3	93,2
Duże	51,5	20,7	15,7	11,0	75,9
Bardzo duże	59,0	22,5	11,9	5,3	56,3

4.4. Korelacje

W celu jeszcze precyzyjniejszej weryfikacji, czy analizowane przez nas wskaźniki (wielkość sądu, wielkość miasta urzędowania sądu i obciążenie sędziów) miały istotne statystycznie znaczenie dla struktury i surowości orzekanych kar, przeprowadziliśmy także analizę korelacji między ich dokładnymi wartościami a odsetkami orzekanych kar (za przestępstwa ogółem i dla sześciu omawianych przestępstw) oraz indeksem surowości karania.

W tabeli 50 prezentujemy zestawienie istotnych statystycznie (na poziomie $p < 0,01$) współczynników korelacji r Pearsona. Analizy te wskazują oczywiście na te same kierunki zależności co prezentowane wyżej na podstawie zbiorczych kategorii wskaźników. Przejście na dokładne wartości wskaźników pozwoliło jednak na sprawdzenie, które z tych zależności mają rzeczywiście liniowy charakter i jak silny jest ten związek. Zgodnie z naszymi przypuszczeniami, większość z analizowanych zmiennych nie wykazała istotnego statystycznie związku. Zależności istotne statystycznie były zaś słabe – najwyższy ze współczynników korelacji wynosił jedynie 0,351. Warto jednak odnotować nawet te słabe zależności, gdyż mogą one sugerować pewne rzeczywiste tendencje.

Tabela 50. Korelacje (współczynniki Pearsona) trzech wskaźników dla wszystkich przestępstw we wszystkich sądach rejonowych oraz poszczególnych sześciu przestępstwach oddzielnie²⁸.

Wskaźniki	Grzywna	Ograniczenie wolności	Pozbawienie wolności z zawieszeniem	Bezwzględne pozbawienie wolności	Indeks surowości (w dniach)
Ogółem Polska					
Wielkość sądu	ns	0,183**	0,219**	ns	0,351**
Wielkość miejscowości	ns	0,145**	-0,186**	ns	0,331**
Obciążenie sędziów	ns	ns	ns	ns	-0,263**
art. 158 § 1 k.k.					
Wielkość sądu	ns	ns	ns	ns	ns
Wielkość miejscowości	ns	ns	ns	ns	0,165**
Obciążenie sędziów	ns	ns	ns	ns	ns
art. 178a § 1 k.k.					
Wielkość sądu	ns	0,214**	ns	ns	0,181**
Wielkość miejscowości	ns	0,282**	ns	ns	0,256**
Obciążenie sędziów	0,166**	ns	ns	ns	-0,154**
art. 209 k.k.					
Wielkość sądu	ns	0,253**	-0,227**	ns	ns
Wielkość miejscowości	ns	0,220**	-0,153**	-0,188**	ns
Obciążenie sędziów	ns	ns	ns	ns	ns
art. 278 § 1 k.k.					
Wielkość sądu	ns	0,177**	-0,264**	ns	ns
Wielkość miejscowości	ns	ns	-0,192**	ns	ns
Obciążenie sędziów	ns	ns	ns	ns	ns
art. 286 k.k.					
Wielkość sądu	ns	0,163**	ns	ns	ns
Wielkość miejscowości	ns	0,186**	ns	ns	0,183**
Obciążenie sędziów	0,178**	ns	ns	ns	-0,180**
art. 62 u.p.n.					
Wielkość sądu	-0,161**	0,170**	ns	ns	0,176**
Wielkość miejscowości	ns	0,167**	ns	ns	ns
Obciążenie sędziów	0,173**	ns	ns	-0,206**	-0,241**

** Poziom istotności $p < 0,01$.

ns – korelacja nieistotna statystycznie.

Opisane w punktach 4.2. i 4.3. niewielkie różnice w orzekaniu kary grzywny czy bezwzględnego pozbawienia wolności nie wykazały konsekwentnych związków w analizach korelacji. Niemniej, należy zwrócić uwagę, że im większa była miejscowość siedziby sądu, tym częściej orzekana była kara ograniczenia wolności. Taka zależność zachodziła dla wszystkich

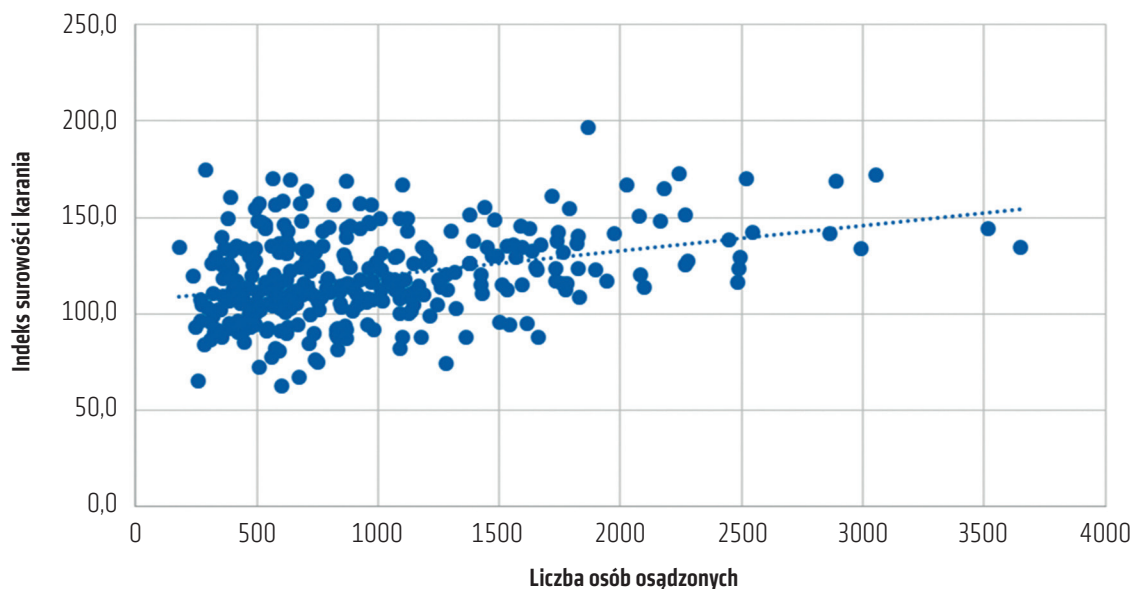
²⁸ Tj. z art. 158 § 1 k.k., z art. 178a § 1 k.k., z art. 209 k.k., z art. 278 § 1 k.k., z art. 286 k.k., z art. 62 u.p.n.

przestępstw ogółem w 2018 r., a także we wszystkich z badanych sześciu przestępstw oprócz przestępstwa udziału w bójce lub pobiciu. Biorąc pod uwagę, że w zdecydowanej większości kara ta orzekana jest w formie wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne²⁹, zaistniała prawidłowość może być związana z ewentualnie większymi możliwościami zorganizowania takiej pracy w dużych miejscowościach.

Interesujący jest także związek indeksu surowości karania ze wskaźnikami wielkości sądu ze względu na liczbę osądzonych osób i wielkości miejscowości siedziby sądu. Otóż, wraz ze wzrostem tych wskaźników, zwiększał się indeks surowości karania. Z pewnością jest to obserwacja, która może stanowić punkt wyjścia do dalszych analiz. Być może większa surowość w dużych miastach jest związana z omówionymi wyżej różnicami w strukturze kar – kara ograniczenia wolności jest zdecydowanie surowsza od kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania czy kary grzywny.

Najsilniejszy wynik korelacji dotyczył związku indeksu surowości karania z wielkością sądu dla wszystkich przestępstw łącznie (współczynnik r Pearsona = 0,4). Jak widać na wykresie 1, zależność tych zmiennych jest dość umiarkowana, niemniej im większa była liczba osądzonych osób w danym sądzie, tym wyższy był indeks surowości karania.

Wykres 1. Korelacja indeksu surowości karania (w dniach) i wielkości sądu liczoną liczbą osób osądzonych dla wszystkich przestępstw we wszystkich sądach rejonowych w 2018 r.

²⁹ Dane ze Sprawozdania Statystycznego Ministerstwa Sprawiedliwości MS-S6r.

Podsumowanie

Przeprowadzone w niniejszym opracowaniu analizy stanowiły kontynuację badania przeprowadzanego w Instytucie Wymiaru Sprawiedliwości w 2014 r., które ukazało znaczne i trudne do wytłumaczenia różnice w rodzajach kar orzeczonych za te same przestępstwa w poszczególnych okręgach sądowych³⁰. Ich podstawowym celem była ponowne sprawdzenie tego zróżnicowania w kontekście istotnych zmian, jakie zaszły w ostatnich latach w prawie karnym materialnym, procesowym oraz ustrojowym. Niniejsze badanie objęło strukturę i surowość kar orzeczonych za wybrane przestępstwa w sądach rejonowych w 2018 r.

Analizy przeprowadzone zarówno w pierwszym, jak i drugim rozdziale pokazują, że najczęściej orzekanymi w Polsce karami są obecnie kary wolnościowe – grzywny i ograniczenia wolności. W 2018 r. stanowiły one ponad 60% ogółu orzeczonych kar. Kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem była orzekana w co piątym przypadku, zaś kara bezwzględnej pozbawienia wolności w nieco mniejszym odsetku (17%). Podobnie zresztą wygląda struktura skazań za przestępstwa popełniane najczęściej, a zatem te, które zostały uwzględnione w niniejszym opracowaniu. Były to: prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu (art. 178a § 1 k.k.), udział w bójce lub pobiciu (art. 158 § 1 k.k.), niealimentacja (art. 209 k.k.), kradzież (art. 278 § 1 k.k.), oszustwo (art. 296 § 1 k.k.) oraz posiadanie środków odurzających lub substancji psychotropowych (art. 62 u.p.n.). Przeprowadzona analiza pokazuje jednak, że struktura skazań za każde z nich jest różna. Przykładowo kara grzywny orzekana jest najczęściej za prowadzenie pojazdu pod wpływem alkoholu lub w stanie nietrzeźwości oraz za posiadanie narkotyków, zaś kara ograniczenia wolności za przestępstwo niealimentacji. Rozpiętość w orzekaniu tych samych kar za te same przestępstwa w poszczególnych sądach rejonowych była bardzo duża i zwykle wahała się nawet od 0 do 100%. Była ona zdecydowanie mniejsza na poziomie okręgów sądowych. Stąd też zróżnicowanie wewnątrz okręgów okazało się większe aniżeli między okręgami.

Na podstawie posiadanych danych sprawdziliśmy również, czy na poziomie okręgów sądowych widoczne są pewne tendencje do stosowania lub niestosowania poszczególnych rodzajów kar – grzywny, kary ograniczenia wolności, kary pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania i bezwzględnej kary pozbawienia wolności. Tendencje te określiliśmy

³⁰ Por. B. Gruszczyńska, M. Marczewski, P. Ostaszewski, *Spójność karania...*

jako wzorce karania. Okazało się, że wzorce te widoczne są tylko w niektórych okręgach. Poza tym, w wybranych okręgach dominował więcej niż jeden wzorzec. Wynika to z pewnością z faktu, że wzorce karania w dużej mierze kształtuje rodzaj przestępczości. Niekiedy również wzorce te składają się na pewien model karania, jak choćby w przypadku okręgu białskiego, w którym widoczna jest tendencja do orzekania głównie kar izolacyjnych.

Kolejnym rodzajem analizy, opisanym w rozdziale trzecim, była konstrukcja tak zwanego indeksu surowości karania, czyli sumarycznego wskaźnika uwzględniającego zarówno strukturę, jak i szczegółowe wymiary kar i tym samym sprowadzającego je do „wspólnego mianownika” – liczby miesięcy i dni bezwzględnej pozbawienia wolności. Indeks ten posłużył do porównania surowości karania w poszczególnych okręgach sądowych, pokazania różnic w karaniu za poszczególne przestępstwa oraz porównania surowości samych rodzajów kar. Najsurowszą jest kara bezwzględnej pozbawienia wolności, kolejną w uszeregowaniu tak zwana kara mieszana, następnie kara ograniczenia wolności, kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem oraz kara grzywny. Spośród sześciu rozpatrywanych przestępstw najsurowiej karane było oszustwo, następnie kradzież, udział w bójce lub pobiciu oraz przestępstwo niealimentacji, a najłagodniej – posiadanie narkotyków oraz prowadzenie pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu lub środka odurzającego.

Porównanie z analogicznymi wskaźnikami obliczanymi dla danych z roku 2011 wskazuje na istotny wzrost surowości karania za przestępstwa prowadzenia pojazdu mechanicznego pod wpływem alkoholu, niealimentacji i kradzieży.

Wykazane w rozdziale czwartym zróżnicowania i tendencje w strukturach orzekanych kar były niewielkie, przez co nie ma możliwości wyprowadzenia na tej podstawie daleko idących wniosków. Tym samym potwierdziło się nasze założenie, że na strukturę kar nie powinny wpływać takie czynniki, jak: wielkość sądów, rozumiana jako liczba osób osądzonych rocznie, wielkość miejscowości, w której sąd ma siedzibę czy obciążenie sędziów liczbą osądzanych spraw karnych rocznie. Niemniej warto zwrócić uwagę na dwie zaobserwowane prawidłowości. Po pierwsze, im większa była wielkość miejscowości siedziby sądu, tym częściej sędziowie orzekali karę ograniczenia wolności. Po drugie, im większy był sąd pod względem liczby osądzonych osób lub im większe było miasto siedziby sądu, tym wyższy był indeks surowości karania. Zależności te mogą stanowić przyczynek do dalszych analiz i weryfikacji ich przyczyn.